

Univerzita Karlova  
Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

## BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Úroveň znalosti etiky a etikety u žáků středních škol  
The knowledge of ethics and etiquette among high school students

Zdenka Sýkorová

Vedoucí práce: PhDr. Ivo Syříšně, Ph.D.  
Studijní program: Specializace v pedagogice  
Studijní obor: Biologie a Výchova ke zdraví

2019

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Úroveň znalosti etiky a etikety u studentů středních škol potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 14. 4. 2019

Chtěla bych poděkovat mému vedoucímu práce PhDr. Ivu Syřišti, Ph.D. za veškerou vstřícnost, ochotu a cenné rady při psaní mé bakalářské práce.

## **ABSTRAKT**

Tato bakalářská práce se zabývá úrovní znalostí etiky a etikety u žáků na středních školách. Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jestli jsou jim známy rozdíly mezi těmito vědami. Jak žáci sami chápou smysl etiky. Jaké etické hodnoty jsou pro ně nejdůležitější, co jim naopak na současné morálce vadí. V oblasti etikety jsem zjišťovala, zdali žáci znají základní pravidla společenského chování, kdo nebo co je pro ně zdrojem těchto znalostí, a v neposlední řadě zdali jsou toho názoru, že bychom se měli podle etikety chovat. Informace k výzkumu jsem získávala prostřednictvím dotazníků a rozhovorů, které jsou zahrnuty v praktické části mé práce. Díky tomuto výzkumu jsem získala odpovědi, podle kterých jsem došla k závěru, že úroveň znalosti etikety je u žáků spíše průměrná. Na rozdíl od toho etika, její chápání a to jak mají žáci nastavený morální kompas, se ukázalo být na velmi dobré úrovni.

V teoretické části mé práce jsem popsala charakteristiku, smysl, historii a stručný vývoj jak etiky, tak etikety. Dále se také zabývám genderovým rozlišením pravidel v etiketě, ale i odlišným chápáním genderu v etických názorech a genderem jako takovým.

## **KLÍČOVÁ SLOVA**

Etika, etiketa, gender, studenti, znalost, střední škola, výzkum

## **ABSTRACT**

My bachelor thesis deals with the level of knowledge of ethics and etiquette among high school students. The aim of my bachelor thesis is to find out if they are aware of differences between these sciences. How students understand the meaning of ethics themselves. What ethical values are the most important for them, with what they don't agree about the current morality. In the field of etiquette, I found out whether students knew the basic rules of social behavior, who or what is the source of their knowledge, and last but not least, whether they thought we should behave according to etiquette. I obtained the research information through questionnaires and interviews, which are included in the practical part of my work. Thanks to this research, I have received the answers that I conclude that the level of etiquette knowledge is rather average for pupils. In contrast, ethics, its understanding, and what moral compass pupils have, turned out to be very good.

In the theoretical part of my work I described the characteristics, meaning, history and brief development of both ethics and etiquette. I also deal with gender differentiation of etiquette rules, but also with a different understanding of gender in ethics and gender as such.

## **KEYWORDS**

Ethics, etiquette, gender, knowledge, students, high school, research

## Obsah

1 Úvod .....	7
2 Teoretická část .....	8
2.1 Etiketa .....	8
2.1.1 Definice etikety .....	8
2.1.2 Smysl etikety .....	8
2.1.3 Vývoj etikety .....	8
2.1.4 Transakční analýza .....	9
2.1.5 Pravidla etikety .....	10
3 Gender a genderové hry .....	17
4 Etika .....	19
4.1 Pojem etika .....	19
4.2 Morálka .....	19
4.3 Svědomí .....	20
4.4 Svoboda .....	20
4.5 Historický přehled etiky .....	20
4.6 Základní přístupy etiky .....	22
4.7 Účel etiky .....	23
4.8 Etické otázky .....	23
4.9 Mravnost a náboženství .....	24
4.10 Morálka a lidská přirozenost .....	24
4.11 Morálka a společnost .....	24
4.12 Etika a gender .....	25
5 Praktická část .....	27
5.1 Dotazníky .....	27
5.1.1 Zpracované otázky a odpovědi .....	28
5.2 Rozhovory se studenty .....	43
5.2.1 Otázky pro rozhovor .....	43
5.2.2 Respondent 1 .....	44
5.2.3 Respondent 2 .....	47
5.2.4 Respondent 3 .....	51

6 Závěr.....	55
7 Seznam použitých informačních zdrojů .....	57
8 Seznam grafů.....	59

## 1 Úvod

Téma etika a etiketa a její znalost u studentů středních škol jsem si zvolila z čirého zájmu. Například proč, když jedete v metru s těžkými zavazadly v Římě, a teď myslím nás ženy, vás v osmi případech z deseti muž pustí si sednout, nebo vám dokonce nabídne pomoc? A u nás v České republice jsme rády, když do nás ještě hrubě nestrčí, a při výstupu/vstupu ze/do dveří už raději automaticky dáme přednost mužům, protože boj o to, kdo půjde první, by nás mohl stát pohmožděniny. Ze zkušenosti vím, že „jiná zem, jiný mrav“, ale proč v naší zemi, která patří k jedné z nejvzdělanějších na světě, je tak znatelný nedostatek slušného vychování? Je to jen můj názor, nebo někdo ze studentů, se kterými budu provádět výzkum, to bude cítit stejně? Samozřejmě nechci tímto příkladem říct, že chyba je jen na mužské straně naší populace. Ale nedostatky znalostí základního společenského vychování jsou bohužel více viditelné na mužské části obyvatelstva. Také bych samozřejmě mohla narazit na silnou kritiku ze stran feministického přesvědčení, ale jakožto žena si opravdu nemyslím, že slušné vychování a ohleduplnost u obou pohlaví by měla umenšit ženskou rovnoprávnost a nezávislost. Z toho důvodu mě zajímá, jakou úroveň znalosti etikety a etiky vládou naši středoškolští studenti – naše budoucnost. Dnešní doba klade menší nároky na etiketu, dodržuje tedy naše mladá generace ještě společenská pravidla?

Pro pedagoga hraje nezastupitelnou roli jeho vystupování, proto je důležité ovládat alespoň základní znalosti etikety, neboť: *„Zdvořilosti se musíme učit.“* (Špaček, 2010, s. 10). Jakožto učitelé máme do jisté míry tu moc, formovat chování a předávat morální hodnoty budoucím generacím. Proto se ve své práci kromě etikety zabývám také etikou, jak jí studenti chápou a jakou hodnotu pro ně má. Dále pak kdo nebo co jim vštípl jejich morální přesvědčení? Co nebo kdo podle studentů v této uspěchané neustále se vyvíjející společnosti udává platné následovníhodné morální hodnoty.



## 2 Teoretická část

### 2.1 Etiketa

#### 2.1.1 Definice etikety

Pojem etiketa vyjadřuje soubor společenských zvyklostí, jinak řečeno pravidla společenského chování, normy, podle kterých bychom se měli chovat (Petráčková, 1998).

Slovo etiketa pochází ze starofrancouzského slova „estiguer“ jeho předchůdcem bylo starogermánské „stechen“, přičemž obě slova znamenají „přípevnit“ nebo „vyvěsit“. V minulosti se pravidla, která se měla dodržovat u královského dvora a v objektech určených pro strážu a vojsko, vyvěšovala na zeď a stala se z nich pravidla nebo také denní řád. Naučit se tyto pravidla mohli pouze ti, kteří uměli číst.<sup>1</sup>

#### 2.1.2 Smysl etikety

Pravidla etikety jsou v jistých ohledech svazující, ale přesto je mnohem příjemnější a pro nás všechny přínosnější, když je ve společnosti aspoň v základu ovládáme. Jak by řekl Jiří Guth-Jarkovský: *„Chovejme se ve veřejnosti jako jeden k druhému spíše jako přítel nežli jako nepřítel, a je-li toho zapotřebí jako milosrdný samaritán. Někteří lidé se chovají na ulici a ve veřejnosti tak, jako by byli připraveni k boji.“* (Guth-Jarkovský, 1992, s. 9)

Smyslem etikety je tedy ohleduplnost, takt a empatie, a tyto tři atributy jsou v každé době žádané a aktuální (Špaček, 2005).

#### 2.1.3 Vývoj etikety

Původ etikety je náboženský a vyjadřuje úctu a bázeň před tím, jemuž se prokazuje. Pro evropskou společnost je prvotním a hlavním pilířem pro náležité společenské chování bible (Guth-Jarkovský, 2005).

S vytvořením společenské hierarchie se vytvářela i jiná společenská pravidla. Jak se od sebe začaly lišit vrstvy obyvatelstva, měnily se také povinnosti a pravomoci vládnoucích vrstev a poddaných. Příslušníci vyšších vrstev vyžadovali jiné projevy

---

<sup>1</sup> Etiketa a její historie, <http://www.chovani.eu/etiketa-a-jeji-historie/c57>, Dostupné k: 15. 2. 2019

chování, které jim musely nižší vrstvy prokazovat. Odlišná pravidla platila nejen pro chování, ale i pro typ oblečení, které směli, či museli nosit členové určitých společenských skupin, dále také určovala navazování vztahů mezi lidmi, a tím pádem ovlivňovala vznik rodin a osudy jejich příslušníků. Nejprísnejší a nejkomplicovanější pravidla vládla na dvorech panovníků a mezi šlechtou (Smejkal, 2002).

O etiketě jako takové se dá vlastně mluvit až po vzniku královského dvora, kdy panovníka samotného mohla obsluhovat jen šlechta znalá složité dvorní etikety například na dvoře Ludvíka XIV (Špaček, 2008).

Všechny civilizace, státy a komunity, počínaje starověkou Čínou a Řeckem až po současnou Ameriku, vytvářely a vytvářejí společenská pravidla chování. Tyto normy se tvoří v rámci různých organizací, klubů, zájmových skupin, slavností a náboženství (Bryan, 2015).

Jelikož existuje nespočet rozličných společenských pravidel v každé kultuře a náboženství, rozhodla jsem se ve své práci zabývat se hlavně naší evropskou etiketou formovanou křesťanstvím. Pro naši společenskou koexistenci hrají důležitou roli občanský a trestní zákoník, které společně vytvářejí společenské katechismy (Guth-Jarkovský, 2005).

Společenský život podléhá na jedné straně pravidlům etikety, ale také se dodržují pravidla daná takzvaným diplomatickým protokolem. Ten vznikl v době Vídeňského kongresu v letech 1814 až 1815 a do dnešní doby se nezměnil. Diplomatický protokol platí jako návod pro mezinárodní soužití, používá se při politických jednáních a na velkých společenských událostech. Řeší tedy formální stránku mezinárodních styků <sup>2</sup>

#### **2.1.4 Transakční analýza**

Transakční analýza slouží k poznání a pochopení vlastního chování a chování ostatních, a tím ke zlepšení mezilidských vztahů. Jedná se o psychologickou disciplínu založenou na poznatcích Erika Eriksona a Freudova psychodynamického přístupu. Transakční analýza zkoumá osobnost a životní rituály (scénáře). V každém z nás, v naší osobnosti, jsou 3 základní egostavy a to – Dítě, Rodič a Dospělý. Dítě reprezentuje emoce a spontánnost, Dospělý emancipovanost, sebevědomí a vyrovnanost a Rodič představuje společenské normy a postupy, podle kterých řešíme situace. Tyto 3 roviny jsou

---

<sup>2</sup> Etiketa a její historie, <http://www.chovani.eu/etiketa-a-jeji-historie/c57>, Dostupné k: 15. 2. 2019

ovlivňovány rodinou, společností a dalšími faktory, vyvíjejí se v časných fázích dětství a ovlivňují náš život a každodenní chování (Berne, 2013).

V běžném životě používáme fráze a vzorce chování, které nám někdo, často rodiče, mimoděk vštěpovali celý život a my jsme je třeba odmítali, ale přes to jsme je podvědomě přijali. I když si to neuvědomujeme, tak se podle nich chováme. Jako například, když naši rodiče používali fráze, které jsme považovali za směšné a byli jsme přesvědčeni, že my tohle nikdy neřekneme, ale po nějaké době se přistihneme, že opakujeme to, co jsme nechtěli. Například: „Venku je zima, tak si nezapomeň vzít čepici“ nebo „Já jsem ti to říkala, že se máš nasnídat, teď budeš muset čekat do oběda“. Nejedná se jen o fráze. Jsme ovlivněni i v neverbálních projevech (gestech), v prožívání situací, názorech a samozřejmě v chování. Třeba to, že odpozorujeme od rodičů, jak se chovají k sobě navzájem a jak ve společnosti nás naučí společenskému chování, ať už správnému nebo špatnému. My sice můžeme znát pravidla etikety, ale stejně se mimoděk chováme nekorektně, díky našim podvědomě naučeným vzorcům chování.

Smyslem transakční analýzy je tedy pozitivní rozvoj osobnosti a spontánního chování, bez špatných stereotypních schémat v jednání (Berne, 2013).

### **2.1.5 Pravidla etikety**

Etiketa má nespočet složitých pravidel, jejichž popsání by zabralo značné množství mé práce a určitě by neodpovídalo jejím limitům. Proto se omezím na popsání základních pravidel etikety běžných ve společenské interakci. Většinu těchto společenských norem máme vžitých a používáme je v běžném životě, aniž bychom si to uvědomovali, přesto se ale často dopouštíme chyb. Jak by řekl Oscar Wilde: „*Svět se přede mnou otevřel jako ústříce, ale měl jsem špatnou vidličku*“ (Bryan, 2015, s. 1).

#### **Zdravení, představování**

Ještě před popsáním prvního pravidla etikety je nutné říci, že jak jsem již výše uvedla, etiketa je založena na společenské hierarchii. Je proto nutné si uvědomit, že její pravidla se odvíjejí od postavení osob ve společnosti. Kdo je tedy společensky významnější? Společensky významnější osoby jsou vždy: 1) Žena, 2) Starší

osoba, 3) Nadřazený a za 4) Populární a společensky známé osobnosti (VIP, ústavní činitel, veřejná autorita) (Filipová, 2014).

Kromě toho, jak se chováme ve společnosti je také důležité i to, jak se tváříme, když se s někým seznamujeme. Tím o sobě utváříme první dojem. Ve své podstatě je to naše vizitka. Nejlépe to vystihuje citát od Arthura Schopenhauera: „*Tvář člověka zpravidla prozradí víc a zajímavější věci než jeho ústa, neboť je to souhrn všeho, co ústa kdy řeknou, tvář je monogram všech myšlenek a tužeb člověka*“ (Bryan, 2015, s. 275).

Pozdrav utváří podstatný dojem při setkání známých i cizích osob, jeho správné nebo špatné provedení hraje roli v našich dalších sociálních vztazích. I když se to může zdát jasné, v praxi mnoho lidí správně pozdravit neumí. A jak se říká, znovu už první dojem neuděláte. Zdravení by tedy mělo probíhat takto: muž zdraví ženu, mladší zdraví staršího, podřízený zdraví nadřízeného. Toto pravidlo se opět přizpůsobuje konkrétní situaci, takže mladá žena by měla pozdravit výrazně staršího muže. Přicházíme-li ke skupině lidí, nebo vstupujeme-li do místnosti, pozdravíme jako první (Guth-Jarkovský, 1992).

Další otázkou je kdy a kde zdravíme na veřejnosti. Obecně platí, že čím je prostředí anonymnější, tím je pozdrav vzácnější. Zdravíme tedy když: vstupujeme do obchodu nebo lékařské ordinace, vstupujeme do výtahu, do kupé ve vlaku, do úřadu, nebo když nás kolemjdoucí kontaktují zrakem na procházce, když nás vítá číšník v restauraci, v malém penzionu na dovolené a když vstupujeme do jídelny. Dalším krokem při zdravení či seznamování bývá potřesení rukou. Správně by to tedy mělo vypadat takto: 1. Žena podává ruku muži, 2. Starší podává ruku mladšímu, 3. Nadřazený podává ruku podřízenému, 4. Více populární osoba podává ruku osobě méně společensky významné. Jako téměř všechna pravidla v etiketě i toto má své výjimky například to, že žena, která má v etiketě vždy společensky nejvýznamnější postavení, podává ruku první i starším osobám, ale její společenské postavení však vždy ustupuje před ústavními činiteli, diplomaty a církevními hodnostáři. Velmi důležitý je stisk ruky, měl by trvat maximálně dvě vteřiny, měl by být středně silný a vždy při něm udržujeme oční kontakt. Zdravíme se vždy ve stoje bez rukavic, výjimky může mít opět žena, která v určitých situacích může zůstat sedět a nechat si rukavice (Filipová, 2014).

Smyslem představování je navázání společenských kontaktů. Platí pravidlo, že vždy představujeme nejprve: 1. Společensky méně významnou osobu člověku společensky

významnějšímu, 2. Muže ženě, 3. Mladšího staršímu, 4. Podřízeného nadřízenému, 5. Jednotlivce skupině. Chcete-li se seznámit, nejlepší cesta je najít osobu, která vás oba zná a nechat ji zprostředkovat seznámení. Dotyčného představujeme křestním jménem a příjmením například: „Toto je doktor David Borovský, skvělý fotograf, navíc můj partner na tenis.“ Smyslem představování je vytvořit co nejlepší předpoklad pro konverzaci, proto k představení známého připojujeme pár základních informací o něm. Když nás nemá kdo představit je naprosto v pořádku se představit osobně, pokud se ale představujeme sami, nepoužíváme tituly jen křestní jméno a příjmení (Špaček, 2005).

### **Oslovování a nabídka tykání**

Zlaté pravidlo oslovování zní: Oslovujeme vždy tak, jak si dotyčná osoba přeje. Například pokud se nám někdo představí, jako doktor Novotný budeme ho oslovovat „pane doktore“, ale pokud někdo titul má, ale nepředstavil se s ním, tak takovou osobu budeme oslovovat jen „pane Novotný“. Všechny ženy oslovujeme „paní“ bez ohledu na to, jsou-li vdané, či nikoliv. Oslovení slečna si dovolíme jen vůči viditelně mladé dívce, anebo pokud si o to sama žena řekne (Špaček, 2005).

V určité společnosti, kde se to hodí a lze očekávat kladná odpověď, můžeme přejít z vykání do tykání. Pravidla nabídek tykání jsou stejná jako u představování: žena nabízí tykání muži, nadřízený podřízenému a starší mladšímu. Vzhledem k tomu, že tykání nabízí osoba společensky významnější, ho prakticky nelze odmítnout, což může být často nepříjemné (Špaček, 2005).

### **Cestování hromadnými dopravními prostředky**

Mnozí z nás často cestují hromadnými dopravními prostředky, proto je dobré znát základní pravidla slušného chování při cestování. Přednost mají ti, kteří vystupují, před nastupujícími. Všichni bychom měli pomáhat maminkám s kočárkem. Velká zavazadla do kabiny pro cestující nepatří. Starším osobám a dámám nabízíme svoje místo (Guth-Jarkovský, 2005).

Batoh sundáváme před nástupem do dopravního prostředku a žádná zavazadla nepokládáme na sedadla. Pokud vidíme ženu nebo staršího člověka s těžkým zavazadlem

nabídneme mu/jí pomoc. Pokud cestujeme s dětmi, měli bychom je usměrnit, aby neobtěžovaly ostatní cestující. Nikomu nečteme nic přes rameno (Špaček, 2005).

## **Oblékání**

V oblékání je dobré držet se 4 základních pravidel:

1) Jednoduchost-čisté linie, 2) Kvalita – nejenže kvalitní materiál lépe vypadá, ale i déle vydrží, 3) Elegance/nadčasovost – elegantní jednou, elegantní napořád, takové oděvy nepotřebují častou obměnu, 4) Čistota – to je asi to nejdůležitější pravidlo, a to nejen v oblékání, pokud chceme ve společnosti uspět (Filipová, 2014).

Doporučených pravidel k oblékání existují doslova miliardy, já tedy ve své práci uvedu jen pár praktických poznámek. Takže za 1) Sukně – jaká je správná délka? V dnešní době je volba délky sukně poměrně liberální, ale obecně platí, že do společnosti, restaurací, divadel a podobně je lepší, aby sukně končila pod kolena, tím se nedá nic zkazit. 2) Šaty – z nich je asi nejlepší volba malé černé, jinak malé večerní (koktejlky), jejich kouzlo spočívá v tom, že přes den přes ně přehodíte kabátek a máte elegantní denní oděv, večer se kabátek může odložit a jste připravena do koncertní síně, navíc se hodí i k pánskému tmavému obleku – koktejlky jsou prakticky univerzální. 3) Punčochy – dáma do společnosti punčochy obléká vždy. 4) Klobouky – žena na rozdíl od muže klobouk nesmeká ani ho nemusí sundávat v místnostech. 5) Pánský tmavý/černý oblek – je naprosto univerzální, tmavým oblekem nikdy nic nezkazíte, na denní nošení je sice tradičnější světlý, ale pokud v šatníku chybí, není to taková katastrofa, jako když v něm chybí tmavý oblek. 6) Smoking – je velmi slavnostní pánský oblek, na pozvánkách je označován pod výrazem *black tie*, což nám naznačuje, že se k němu nosí zásadně černý motýlek, zajímavostí, kterou už dnes málokdo ví je, že pravý gentleman si nikdy nepořizuje šité motýlky, ale vždy si je váže. Smoking se neobléká před šestou hodinou večerní, vzhledem k tomu, jak slavnostní oblek to je, by si žena měla, pokud si muž oblékne smoking, vzít dlouhé večerní šaty. 7) Dámský smoking – patří mezi špičku dámského kalhotového kostýmu, jelikož je upravený pro ženy, podtrhuje jejich postavu a při tom splňuje podmínky pánského smokingu. Proslavil se díky Marlene Dietrich, jelikož zachovává všechny atributy slavnostního oblečení, může ho žena obléknout i místo velké večerní, je-li tedy na pozvánce *black tie*, může muž i žena obléknout smoking. 8) Bačkory – jen pro zajímavost boty jsou brány za nedílnou součást oblečení, a proto je

považováno za ponižující a nevhodné, aby si návštěva své boty sundávala a nosila půjčené bačkory. Pokud si tedy pozveme návštěvu, je nutné počítat s úklidem (Špaček, 2005).

## **V restauraci**

Než půjdeme do restaurace, je dobré si zjistit, o jaký druh restaurace se jedná, a podle toho se obléknout. Pokud míříme do luxusnějšího podniku, je vhodné, aby muž oblékl tmavý oblek a žena šaty nebo kostým. Do restaurace by měl výlučně vstupovat první muž. Jedná se o starý zvyk z dob, kdy restaurace nebyly tak bezpečné místo, a muž sloužil jako jakýsi štít proti možným šarvátkám odehrávající se uvnitř podniku. V restauraci by společensky významnější osoba měla mít komfortnější místo čili zády ke zdi a s výhledem do místnosti. Dáma si sedá první, tudíž by měl muž stát, dokud se žena neposadí. Ubrousek si pokládáme do klína a v lepších restauracích bychom neměli být překvapeni, když nám ho do klína položí číšník. Po dojedení ubrousek nedáváme do talíře, ale pokládáme ho vedle něj na stůl (Špaček, 2005).

Lidé často mívají problém s tím, kterým příborem jíst které jídlo, platí proto však jednoduché a neměnné pravidlo. Když jsou příbory vedle talíře vyskládané do řady, s prvním chodem vždy začínáme s prvním příborem z vnější strany a s každým dalším chodem pokračujeme s příbory směrem dovnitř. Zjednodušeně řečeno začínáme příborem nejdál od sebe a končíme příborem nejbliže k sobě. Po dojedení příbory pokládáme rovnoběžně vedle sebe. Nezačínáme jíst, dokud ostatním nepřinesli jídlo. Při jídle se nekouří. Chléb a pečivo se vždy ulamuje, nikdy nekrájí. Pizza se může jíst rukama. Lžička od kávy nebo čaje se nikdy nenechává v šálku, slouží k zamíchání a posléze se odkládá na podšálek. Na tom, kdo bude platit, záleží podle situace. Když se jedná o neformální schůzku muže se ženou, měl by zaplatit muž, pokud jde o pracovní schůzku, může platit každý zvlášť, nebo když je žena v nadřazeném postavení se svým pracovníkem na obědě může platit ona. A vždy bychom měli dát spropitné obsluze, které činí 10 % z celkové ceny (Filipová, 2014).

## **Koncerty, kina, divadla**

Nejdůležitější pravidlo při návštěvě kina, divadla nebo koncertu je nechodit pozdě, protože to vždy znamená vyrušení ostatních, a to se nehodí. Dále také

nemluvíme, nerušíme ostatní, nefotíme, nebráníme nikomu ve výhledu například vysokým účesem nebo nevhodnou pokrývkou hlavy. Pokud přijdeme pozdě nebo potřebujeme odejít na toaletu, počkáme na přestávku, a pak můžeme odcházet nebo přicházet do/ze sálu. Opět podle toho, kam míříme, volíme vhodné oblečení (Bryan, 2015).

## **Zajímavosti**

Na závěr k tématu etiketa bych ráda připojila pár zajímavostí a cenných rad.

1) Muž jde po schodech nahoru vždy za ženou, pro případ, že by upadla. Naopak ze schodů jde muž vždy první opět kvůli možnému pádu ženy.

2) Když jde muž po ulici se ženou, měl by jít blíže obrubníku on, z důvodu možné nečekané sprchy od auta.

3) Muž si nikdy nesesdá, pokud se ještě neposadila žena. Vždy aktuální.

4) Když někdo kýchne, řekneme mu: „Pozdrav pánbůh“. Po druhém kýchnutí už se neopakujeme.

5) Kondolenci neposíláme emailem vhodnější je, a vždy bude, dopis nebo tištěná karta.

6) Když vidíme, že někomu na obličej ulpěl například nějaký zbytek jídla, utřeme si náznakem stejnou část obličej, snažíme se ale, aby pokud možno naše gesto obdržela jen osoba s jídlem na obličej.

7) Na toaletách nikomu ruku nepodáváme.

8) Díváme se lidem do očí.

9) Na návštěvu vždy bereme dárek.

10) Nepohoršujeme se nad cenami v jídelním lístku.

Na konec kapitoly etiketa je vhodné poukázat na to, že i když někdy máme pocit, že nejsme dokonalí, nejsme spokojeni se svým vzhledem, váhou nebo čímkoliv jiným, vždy máme tu možnost být dokonalí ve svém chování. Jak už zde jednou bylo uvedeno, vychování se musí učit, nerodíme se s ním, každý se může stát dokonalým gentlemanem nebo dámou. Milé chování je to, proč s námi všichni budou chtít být, každý chce být obklopený sympatickými lidmi s dobrým vychováním (Filipová, 2014)

Buddha kdysi řekl: *„Santalové dřevo, dřevo aloe, modrý lotos, rozkvetlý jasmín-i mezi těmito voňavými věcmi je ze všeho nejlepší vůně čestného jednání. Pomoci*



*energie, bdělosti, sebekontroly a sebeovládání si moudrý člověk vytvoří ostrov, který ani povodeň nedokáže smést“ (Filipová, 2014, s. 279)*

### 3 Gender a genderové hry

Rozdíl mezi pojmy gender a pohlaví je takový, že pohlaví vymezuje biologické rozdíly mezi mužem a ženou, je konstantní, nemění se časem ani s kulturou. Gender označuje mužské a ženské rozlišení v oblasti společenské. Postavení muže a ženy se s časem a vývojem společnosti mění. Projevy chování a vlastností jsou formovány kulturou a společností (Oakley, 2000).

Gender se týká toho, jak fungují vztahy mezi muži a ženami v různých skupinách. Otázka genderu ovlivňuje náš život, postavení ve společnosti a přijetí sociální role. Každý člověk je určen svým biologickým pohlavím a ztotožňuje se svojí pohlavní skupinou, v sociálním životě přijímá role dané pohlavím (Plesková, 2008).

Otázka genderu je v naší společnosti aktuálním tématem. Pro pedagoga je nezbytné mít povědomí o genderové problematice, protože učitelé by si měli být vědomi genderových stereotypů a měli by být schopni je vysvětlit studentům. Vyučující by měl být spravedlivý, nikoho nediskriminovat, a to vědomě či nevědomě. Měl by být schopen vnímat genderové odlišnosti a vyvarovat se předsudkům a stereotypům. Nejde o to jen odučit danou látku, ale jde také o to, jak vyučující působí na žáky a jak s nimi komunikuje (Smetáčková, 2007).

K uvědomění genderových stereotypů jak u studentů, tak i u vyučujících, existují genderové hry (aktivity), jsou to jednoduché aktivity, které se dají bez problému zařadit do výuky sociálně (humanitně), nebo psychologicky zaměřených předmětů. Já ve své práci pro příklad uvedu 3 pro mě nejzajímavější.

#### 1) Typický muž, typická žena:

Studenty rozdělíme do 4 pohlavně smíšených skupin, kde společně budou vytvářet myšlenkovou mapu. V ní budou vymýšlet typické vlastnosti dívek/žen a typické vlastnosti pro chlapce/muže. Výstupem této hry jsou výstupy 4 myšlenkových map, kde muži prezentují ženské vlastnosti a ženy prezentují mužské vlastnosti. Po výstupu následuje diskuze, aby si studenti uvědomili, že existují genderové stereotypy, a že jejich vlastnosti nemusí být stejné, jak je společnost stereotypně prezentuje. V diskuzi je také vhodné probrat/zeptat se jaké mohou být výhody nebo nevýhody toho, že jsem muž/žena ve společnosti. Výsledkem této hry by tedy mělo být uvědomění a pochopení.

## **2) Genderové stereotypy v tradičních českých pohádkách:**

Tato aktivita probíhá formou besedy, žáci sedí v kruhu, každý si vybere tradiční českou pohádku dle svého uvážení, ve které následně obrátí mužské a ženské role. Žáci posléze představují obrácené pohádky před spolužáky, následuje diskuze – jejich pocity, co to v nich vyvolalo, proč v nich ta pohádka takové pocity vyvolává. Nebo zda to přijímají tak jako kdyby se nic nezměnilo. Tato aktivita opět vede k uvědomění toho, jak nám společnost předkládá genderové role, jak nás „vychovává“.

## **3) Vzpomínky z dětství:**

Metodou vyprávění studenti vzpomínají na situace, ve kterých se zachovali genderově netradičně, následně popisují reakce okolí na jejich chování a to, jaké to v nich vyvolalo pocity (Smetáčková, 2007).

## 4 Etika

### 4.1 Pojem etika

Etiku můžeme nejjednodušeji definovat jako, podstatu morálního jednání a vědomí. Nebo jako soubor mravních zásad (Petráčková, 1998).

Jinak řečeno jsou to mravní normy, které vymezují základ společnosti a postavení člověka ve společnosti. Morální chování a jednání člověka, které je v rovnováze s humánními a etickými principy. Základní kritéria takového chování jsou: štěstí, svoboda a smysl lidského života (Průcha, 2009).

Etika má kořeny ve starověkém Řecku, dnešní slovo etika pochází ze starořeckého slova *éthos*, které v překladu znamená mrav, obyčej nebo také zvyk. Slovo *éthos* se kdysi dávno užívalo v souvislosti s místem pastvy zvířat, jejich ustájením a způsobem chování. Ve spojení s člověkem slovo *éthos* nabíralo významu místa bydlení určeného společenstvím nebo původem, až se nakonec řecké slovo *éthos* spojilo s významem člověka, jeho charakteru a způsobu jednání (Brázda, 1998).

Etika je vědní disciplína, která spadá pod filozofii, Starořecká filozofie se dělí na 3 vědy a to na: fyziku, logiku a etiku. Tyto 3 vědy se dále dělí podle dvou principů na materiální a formální. Do formálního principu filozofie řadíme logiku. Do materiálního principu filozofie, která se opět dělí na 2 zákony: přírodní a svobody, tam řadíme etiku a fyziku. Fyzika spadá do přírodního zákona a můžeme jí také nazývat přírodovědou. A konečně etika, která je zařazená do zákona o svobodě, jinak se etice také říká mravouka (Kant, 2014).

### 4.2 Morálka

Morálkou bychom mohli označit racionální část etiky (Kant, 2014). Dále bychom ji mohli popsat, jako směsici převzatých tradic a osobních názorů (Robinson, 2004). Morálka se kvalitativně vyvíjí a mění, například podle C. Gilliganové se vývoj morálního usuzování rozděluje podle pohlaví, kdy hlavním pilířem morálky pro ženy má být péče o druhé lidi a u mužů to má být spravedlnost (Průcha, 2009).

### 4.3 Svědomí

To, jak rozlišujeme, co je dobré a co špatné, je velmi individuální, tím pádem obtížně definovatelné. Každý má jinou představu a každý se rozhoduje podle svého svědomí. Svědomí lze popsat jako vrozený smysl, jako kompas pro to, co je správné a co není. Je to naše mravní podvědomí, můžeme ho proto považovat za přirozený zdroj našich morálních hodnot. Svědomí ale může být ovlivněno sociologicko/psychologickým působením, může se vyvíjet (Thompson, 2004). Mahátma Gándhí jednou řekl: „*Přestanu být prospěšný, když v sobě zadusím hlas svědomí*“ (Stern, 2004, s. 41).

### 4.4 Svoboda

Pokud máme naprostou svobodu a máme možnost dělat cokoli, co chceme, neseme za své jednání odpovědnost. Otázkou však je: máme někdy naprostou svobodu bez hranic? Ať už si to chceme připustit nebo ne, naše svoboda má určitá omezení – ať už fyzická, právní a společenská, nebo osobní a psychická. Z toho vyplývá, že nejsme stoprocentně svobodní. Kdybychom však byli bez jakýchkoliv omezení, neexistovalo by tím pádem nic, co by nás přivedlo k určitému způsobu jednání, tedy kromě naší vůle a svědomí (morálky). Pokud tedy chceme porozumět etice, je nutné mít dostatek svobody k určitému chování a odpovídat za své činy (Thompson, 2004).

### 4.5 Historický přehled etiky

K pochopení teorie etiky západního myšlení je, nutné popsat pár klíčových bodů v jejím vývoji, a také uvést několik zástupců, kteří etiku formovali a interpretovali.

#### 1) Starověké Řecko

První zmínky o etice najdeme už od 2. poloviny 5. století před naším letopočtem, a to hlavně ve spisech Platona a Aristotela, kde je uvedena diskuze o tom, v čem spočívá dobrý život a jaké jsou ideální vlastnosti, které by člověk měl mít, a jak se ovlivňuje vztah mezi ctností a hledáním štěstí. Za praotce etiky se považuje Aristoteles, který vytvořil praktické normy, které slouží k dobrému jednání. Nejvyšší dobro je podle Aristotela dobro, které děláme pro něj samé. Aristotelovo pojetí dobra je jeho představa o „blaženosti“, ke které

celý život směřujeme. Dobro pro něj tedy znamená cíl. Aristotelův stěžejní výrok, který je základem, pro jeho pojetí etiky zní: „*Každé řemeslo a každé zkoumání, stejně jako každý čin a rozhodnutí, zřejmě usilují o dosažení nějakého dobra: dobro tedy můžeme označit za cíl veškerého snažení*“ (Thompson, 2004, s. 65)

## 2) Středověk

Hlavní vliv na středověké myšlení mělo křesťanství. Křesťanská morálka se tehdy dělila na 2 odlišné pojetí: a) na etiku založenou na autoritě, b) na etiku vycházející z přirozeného zákona. Ve středověku se Tomáš Akvinský snaží sloučit Aristotelovu myšlenku, že nejvyšším dobrem a smyslem našeho života je naplnit účel, který sleduje každá věc a vše má tím pádem spět ke svému cíli, s křesťanskou naukou, kde je vše stvořeno Bohem. Jeho cíl je získat ucelenou představu toho, co je správné a přirozené. Výsledkem Akvinského snažení a jeho ovlivnění Aristotelem vzniká pojetí etiky známé jako přirozený zákon. Přirozený zákon nám říká, že jako lidské bytosti s inteligencí jsme schopni si udávat směr a konat to, co po nás Bůh chce. Rozum proto tedy máme, abychom naplnili smysl, který nám dal Bůh jako stvořitel. Jinými slovy řečeno, podle Akvinského je náš lidský rozum, který nám dal Bůh východiskem morálky (Thompson, 2004).

## 3) Osvícenství

Nejdůležitějším představitelem etiky této doby byl bezesporu Immanuel Kant a jeho přesvědčení, že etické principy by měly být založeny na zdravém rozumu. Pro Kanta je podstatné přijít na to, jak najdeme racionální smysl pro povinnost a odvodíme z něj princip podle kterého, budeme rozlišovat co je správné a co špatné. Kant hledal mravní zásady založené na čistém praktickém rozumu, kterým je naše vůle. Tento princip měl být uplatnitelný za všech okolností, tedy kdekoliv a kdykoliv. Morálka je podle něj otázkou vědomé volby. Výsledkem Kantových úvah je kategorický imperativ, který podle něj morálka obsahuje. Kategorický imperativ vyjadřuje to, že morální rozhodnutí je morální pouze tehdy, když se dá bez rozporu uplatnit jako obecně platné pravidlo. Zjednodušeně řečeno – máme se chovat tak, aby naše chování a vůle mohly být uplatněny jako univerzální zákon (Kant, 2014).

## 4) Období 19. a 20. století

Zajímavým a neortodoxním interpretem etiky je Friedrich Nietzsche. Nietzscheho etika je etika bez víry v Boha. Nietzsche považuje křesťanství a demokracii za „morálku otroka“, která chrání slabé. Pravidla, která jsou dána církví, podle Nietzscheho potlačují

naši přirozenost. Snaží se o prosazení „morálky pána“, kterou charakterizuje jako řecký ideál dobrého života, který je vznešený a rozvíjí naši osobnost a navíc je pokrokový pro lidstvo. Podle Nietzscheho se má člověk překonat a stát se nadčlověkem, zkoušet své hranice, a tuto snahu, snahu o to být víc, překročit sám sebe, bychom měli považovat za životní cíl a význam. Dalším představitelem etického myšlení 20. století je Jean-Paul Sartre, který je zástupce existencionálního principu. Podle něj jako lidské bytosti nemáme pevně danou podstatu, nýbrž si svůj život utváříme sami. Naše rozhodnutí nás formují a utváří náš osud. Naše volby nás dělají tím, čím jsme (Thompson, 2004).

## 4.6 Základní přístupy etiky

Etika je rozsáhlý předmět, který se dá uplatnit v každé oblasti života, má mnoho směrů a přístupů. Základní 4 etické přístupy jsou tedy:

### 1. Deskriptivní etika

Deskriptivní etika slouží k popsání hodnot a mravních rozhodnutí konkrétních společností. Ve své podstatě popisuje fakta o lidském morálním chování. Například pro některé kultury byl kanibalismus běžný rituál, některé společnosti zase schvalují polygamií, jiné ji odmítají. Deskriptivní etika popisuje nejen to, co lidé dělají, ale také to, jak své chování vysvětlují, respektive své volby a činy. Deskriptivní etika nezjišťuje, co je správné nebo špatné, pouze popisuje danou situaci, díky ní získáváme informace o chování lidí a jejich reakcích na určité situace, slouží tedy jako stavební kameny pro další oblasti etiky (Thompson, 2004).

### 2. Normativní etika

Normativní etika na rozdíl od deskriptivní klade otázky. Snaží se rozlišit dobré od špatného. Zkoumá rozhodování lidí, ptá se, zda jsou jejich volby správné, například: „Je správné jít na potrat?“ Do normativní etiky spadají deontologické otázky – ty se týkají povinností, zamýšlí se nad tím, co bychom „měli“ dělat, a axiologické otázky – ty se zabývají hodnotami, ptají se na to, které hodnoty nám utvářejí „dobrý“ život (Thompson, 2004).

### 3. Metaetika

Metaetika se snaží zkoumat povahu etických prohlášení. Respektive co lidé svými výroky o morálce myslí, jaký mají význam. Kladou se tu otázky typu: „Co znamená, když řeknu, že je něco dobré?“ (Thompson, 2004).

### 4. Aplikovaná etika

Aplikovaná etika je ze všech oblastí etiky nejpodstatnější. Jelikož v životě existují problémy s mravním rozhodováním, existuje i etika. Nejdůležitější části aplikované etiky jsou, etika života a smrti, feministická etika, etika životního prostředí a další. V každé oblasti života existují etické otázky. Aplikovaná etika v podstatě zkoumá konkrétní morální dilemata v rozhodování (Thompson, 2004).

## 4.7 Účel etiky

Etika je ovlivňována společností, politickým systémem a náboženstvím. Jejím úkolem je zkoumat lidské chování a klást otázky, které vedou ke snaze o pochopení a poznání smyslu lidského života. Etika hledá to, co je správné, dobré, jak máme nejlépe žít. Slouží k nalezení těch správných hodnot, které vedou ke spravedlnosti a štěstí. Etika by se neobešla i bez zkoumání toho, co je v lidské povaze nejhorší, protože bez zla bychom nedokázali docenit dobro. Smyslem etiky je najít nějaké platné tvrzení, které lze s jistotou použít jako absolutně platný výrok dobra a správného jednání. Překážkou v nalezení takových norem, které by byly objektivní a univerzální je individualismus, každý má jiný názor a vkus. Proto jsou etické postoje často ne úplně jasné, ale relativní (Thompson, 2004).

## 4.8 Etické otázky

Každý z nás má svou vlastní představu o tom, co je správné a co špatné. V každém století panuje „morální panika“, v každé době koluje přesvědčení, že se lidé nechovají tak, jak by měli. Otázkou je, zda nastane někdy doba, ve které bude fungovat bezchybná morálka? Proto jsem se rozhodla uvést pár pro naši společnost základních etických otázek, na které ale existuje jen málo jasných odpovědí, jsou to tedy jen otázky na zamyšlení a možné uvědomění.

-Jací lidé ve své podstatě jsou? (Štědří, chamtiví, krutí, laskaví...)



-Existují dobré výchovné způsoby, kterými bychom naučili děti chovat se morálně?

-Má někdo právo poučovat ostatní o tom co je dobré/špatné?

-Jsou nějaké činy, které se považují za všech okolností za špatné?

-Proč bychom měli být dobří?

-V čem morálka spočívá? V dodržování pravidel? Nebo v přemýšlení nad důsledky našeho jednání? (Robinson, 2004).

## **4.9 Mravnost a náboženství**

Euroamerická křesťanská společnost své etické přesvědčení staví na desateru přikázání, předané Bohem Mojžíšovi. Ze všech 10 přikázání se dá zformulovat jedno zlaté pravidlo, které zní: „Jednejte s druhými vždy tak, jak byste chtěli, aby druzí jednali s vámi.“ Ale skutečné křesťanství stanovené Ježíšem Kristem však není tak snadné vyznávat, protože Ježíš Kristus kázal, že máme dobré skutky projevovat i těm, kteří nám je neprojevují, ba právě naopak nám škodí. Otázkou tedy je, pochází morálka z náboženství? Sokrates tento názor například nezastával a jako příklad uváděl přikázání ostatních náboženství – viz Polygamie (Robinson, 2004).

## **4.10 Morálka a lidská přirozenost**

Největší otázkou etiky je, zdali jsme jako lidské bytosti svou podstatou zlé nebo dobré. Morálka nevychází z venku, ale z nás samých. Křesťanské vykreslení „prvotního hříchu“ poukazuje na to, že naše přirozenost je v podstatě špatná. Potom by nás tedy k mravnímu jednání nutila pouze společnost a její trestní řád. To, že ale většina z nás nevraždí a nemučí děti, není z obavy ze zákona, ale kvůli našemu přesvědčení, že je to špatně (Robinson, 2004).

## **4.11 Morálka a společnost**

Na utváření našeho charakteru má obrovský vliv společnost. Ovlivňují nás media, rodiče, učitelé, škola, skupiny vrstevníků a další. Otázkou tedy je – je naše přirozenost a charakter tvarovatelný a formuje ho společnost? V tom případě by za to, zdali jsme špatní

nebo dobří, nesla zodpovědnost společnost? Nebo je náš charakter determinován geneticky? Jediné, co lze s jistotou tvrdit je, že vše je relativní (Robinson, 2004).

#### 4.12 Etika a gender

I v etice existují genderové rozdíly a feministické přístupy k etickým dilematům. Podle některých feministických filozofů patriarchální dominantní společnost definuje intuitivnost, obětavost, soucit, iracionalitu a něžnost jako charakteristické ženské vlastnosti. Právě tyto vlastnosti jsou podle nich důvod, proč by ženy měly být orientované jen na oblast domácnosti, protože podle patriarchální společnosti je to ženská přirozenost. Lawrence Kohlberg ve své práci *Filozofie mravního vývoje* vykreslil zajímavý příklad odlišného pojetí k morálním dilematům. Představil situaci, kdy se 2 děti „Amy“ a „Jack“ rozhodují nad tím, co udělají. Je jim předložena otázka: Má chudý muž ukrást léky z lékárny, které nezbytně potřebuje pro svou umírající ženu? Každé z dětí odpoví jinak: Jack se rozhodne pro krádež, ale Amy volí vyjednávání s lékárníkem, kdy by mu popsala situaci, ve které se nachází, a snažila by se najít jiné řešení než krádež. Kohlberg vychází z toho, že ženy se snaží analyzovat vztahy a emoce v morálních otázkách, a proto volí vyjednávání. Toto prohlášení se ale nedá aplikovat jako předpověď, jak se v morálních dilematech rozhodne muž a jak žena. Spíše než to, zda ženy uvažují o etických otázkách jinak, by bylo vhodné zamyslet se nad tím, čím se jejich morální priority liší. Například ženy, které prošly porodem a těhotenstvím asi nebudou klidně přijímat oběti válek, ani válku jako takovou. Ženy, které pečují o své děti a cítí potřebu je chránit, se asi budou více angažovat ve vytváření zdravého přírodního a společenského prostředí, pro budoucnost svého dítěte. Tím můžeme říci, že výchova dítěte není jen biologický předpoklad, ale i kulturní záležitost. Jisté je to, že nelze vytvořit pohlavně neutrální radikální soubor etických pravidel, která by se dala použít na každého jedince (Robinson, 2004).

Na závěr kapitoly etika bych uvedla Platónovu definici dobra, protože dobro je podstatou mravního chování a důvod toho, proč má etika budoucnost: „*Dobro nemá nic společného s účelností, dokonce představu účelnosti vylučuje. „Vše je marnost“, je začátek a konec etiky. Jediný opravdový způsob, jak být dobrý, je být dobrý „pro nic“ tam, kde každá „přirozená“ věc, včetně mysli člověka, je vystavena náhodě, a tedy nutnosti. Toto*

*„pro nic“ je prožitek, který odpovídá neviditelné, či nezobrazitelné myšlenky dobra“*  
(Thompson, 2004, s. 159).

## 5 Praktická část

### 5.1 Dotazníky

Pro zjištění úrovně znalosti etikety, jsem sestavila dotazník, který obsahuje 20 otázek. 18 z nich jsou uzavřené s možností jedné a více správných odpovědí, poslední 2 otázky jsou otevřené. Zdrojem informací pro sestavení otázek v tomto dotazníku byla kniha od Ladislava Špačka a Iva Mathé *Etiketa* z roku 2005. Dotazník byl určen pro studenty a studentky středních škol. Celého výzkumu se zúčastnilo celkem 80 osob, a to 50 mužů a 30 žen. Otázky se týkaly základních znalostí etikety, převážně jsem volila otázky, které se týkaly genderového rozlišení pravidel chování v etiketě. V otevřených otázkách jsem se zajímala o to kdo nebo co je pro studenty/ky zdroj znalostí o etiketě a také to, jaký má pro ně etiketa význam a jestli si myslí, že dobré jí znát a chovat se podle ní. Poslední dvě otevřené otázky jsem z praktických důvodů zpracovala zkráceně

a rozřadila jsem odpovědi do určitých kategorií, ve kterých se odpovědi shodovali, viz níže. Dotazník, tak jak ho dostali studenti a studentky, přikládám ve své práci v příloze na konci.

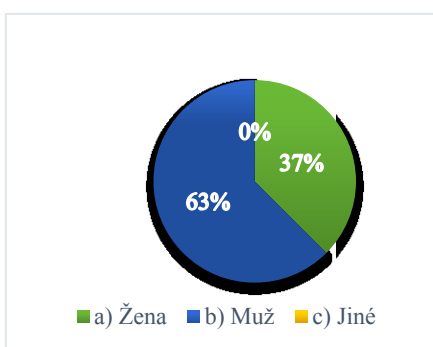
Průzkum probíhal od února 2019 až do března 2019, formou osobního rozdání dotazníků ve třídě. Dotazník jsem rozdala na 2 středních školách, a to na Gymnáziu a hudební škole hlavního města Prahy – tam jsem měla možnost dotazník rozdat ve 3 třídách a to v 2., 3. a 4. ročníku, a na Vyšší odborné a střední zdravotnické škole 5. května – tam jsem měla možnost dotazník rozdat v 1 třídě, a to ve 3. ročníku oboru Zdravotnické lyceum.

### 5.1.1 Zpracované otázky a odpovědi.

**Otázka č. 1:** Jaké je vaše pohlaví?

a) Žena b) Muž c) Jiné

Výsledek: 30 Žen, 50 Mužů a 0 Jiných.



**Graf 1 Genderové rozdělení**

(Tuto otázku jsem položila z toho důvodu, abych posléze mohla správné odpovědi u každého pohlaví spočítat a zjistit tak, zdali je na tom některé pohlaví se znalostí etikety lépe či nikoliv, anebo jsou na tom obě pohlaví podobně)

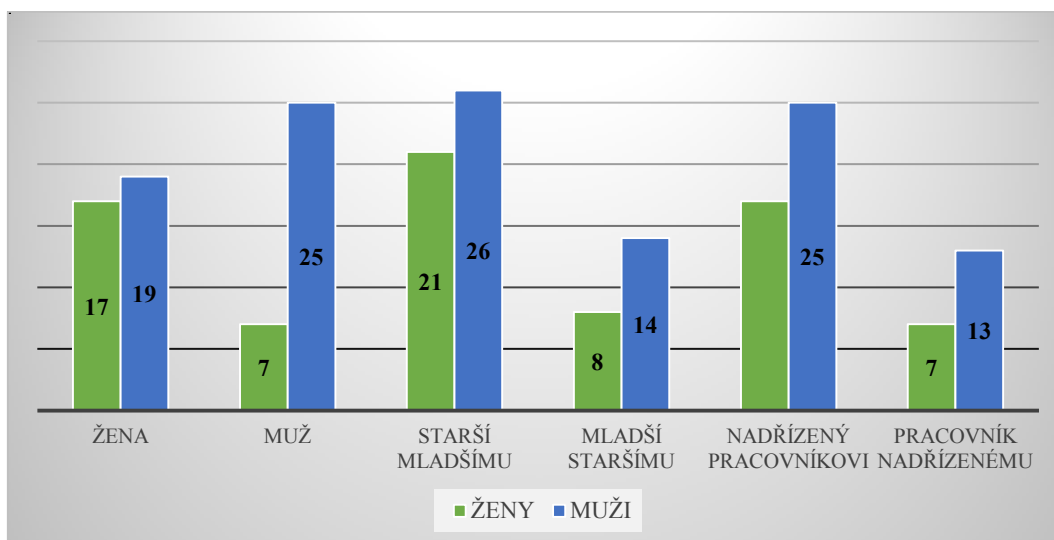
**Zdroj: vlastní zpracování.**

**Otázka č. 2:** Kdo podává ruku první?

a) Žena b) Muž c) Starší mladšímu d) Mladší staršímu e) Nadřízený pracovníkovi f) Pracovník nadřízenému

(Správné odpovědi jsou podtrženy modře).

Výsledek: Na tuto otázku mohli studenti/studentky zaškrtnout 3 správné odpovědi. V grafu je znázorněné kolikrát z celkového počtu 80 respondentů zaškrtili muži správné a špatné odpovědi (modrá polovina sloupce) a kolikrát zaškrtily ženy správné a špatné odpovědi (oranžová polovina sloupce).



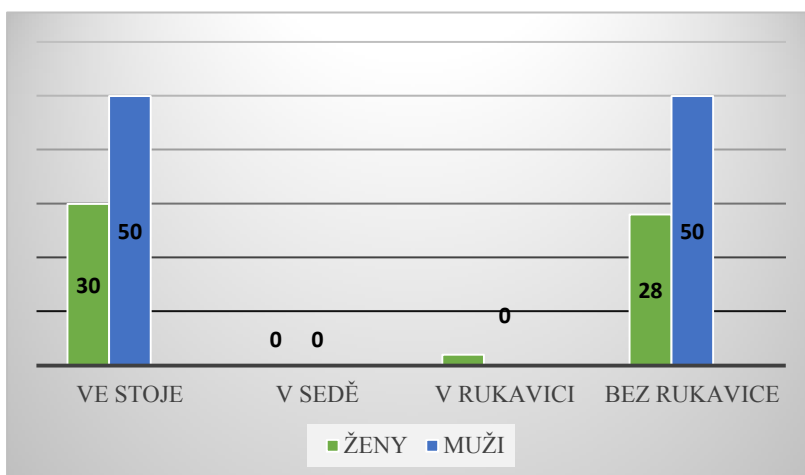
**Graf 2 Kdo podává ruku první**

**Zdroj: vlastní zpracování.**

**Otázka č. 3: Ruku podáváme vždy.**

**a) Ve stoje b) V sedě c) V rukavici d) Bez rukavice**

**Výsledek:** Tato otázka měla 2 správné odpovědi. V grafu je opět znázorněno kolikrát které pohlaví zaškrtnulo správnou či špatnou odpověď. U této otázky pouze 2 ženy odpověděly, že ruku podáváme v rukavici.



**Graf 3 Správné podání ruky**

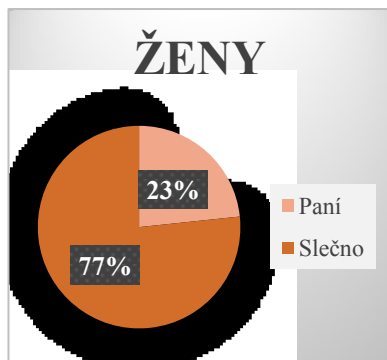
**Zdroj: vlastní zpracování.**

**Otázka č. 4:** *Jak oslovujeme všechny ženy?*

a) Paní b) Slečna

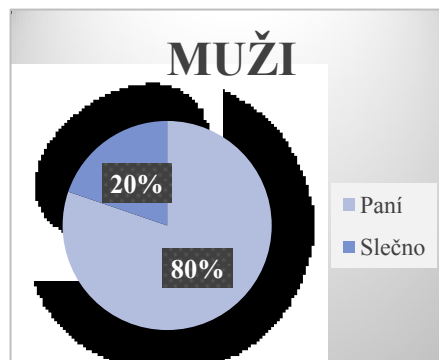
(Správné odpovědi jsou podtrženy modře).

Výsledek: Na tuto otázku byla 1 správná odpověď, a to za a) Paní. V grafu je demonstrováno kolik procent osob ze stran žen a mužů odpovědělo správně či špatně, kdy odpověď a) Paní zvolilo 7 žen z 30 a 13 mužů z 50.



**Graf 4** Oslovování žen-ženy

Zdroj: vlastní zpracování.



**Graf 5** Oslovování žen-muži

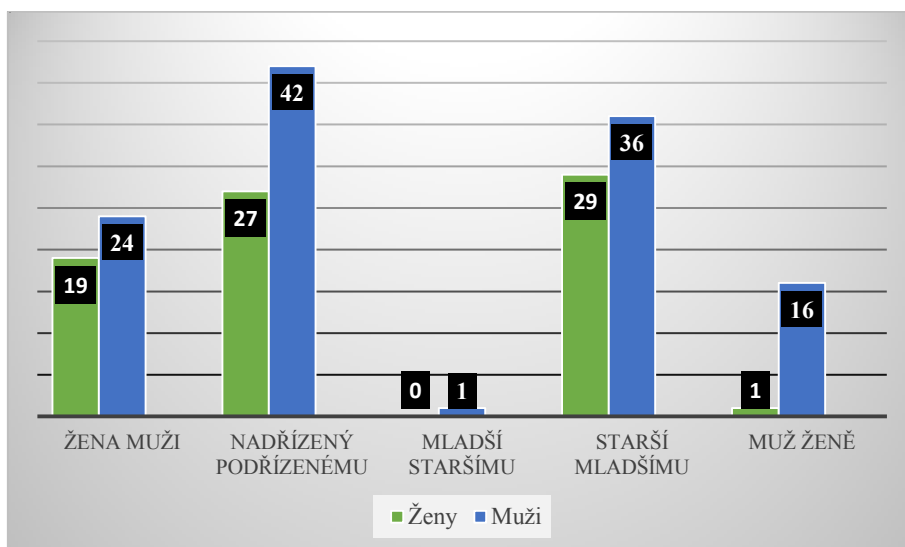
**Otázka č. 5:** *Kdo komu nabízí tykáni?*

a) Žena muži b) Nadřízený podřízenému c) Mladší staršímu d) Starší mladšímu

e) Muž ženě

(Správné odpovědi jsou podtrženy modře).

Výsledek: Na tuto otázku byly 3 správné odpovědi. V grafu je uvedeno kolik z mužů a žen z celkového počtu respondentů zaškrtnulo všechny 3 správné odpovědi a kolik jen některé, nebo nesprávné.



**Graf 6 Nabídka tykání**

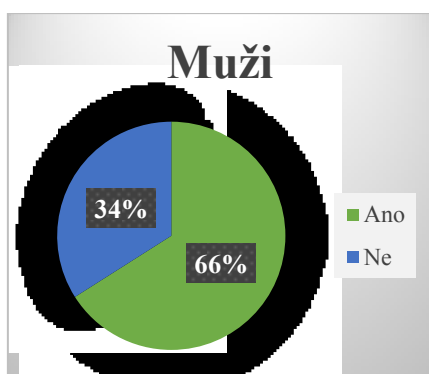
**Zdroj: vlastní zpracování.**

**Otázka č. 6:** Můžeme odmítnout nabídku tykání od osoby společensky významnější?

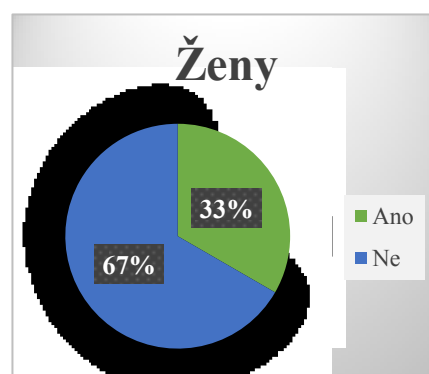
a) Ano b) Ne

(Správné odpovědi jsou podtrženy modře).

Výsledek: Tato otázka měla jednu správnou odpověď, a to za b) Ne. Ve dvou grafech je znázorněno, kolik procent mužů a žen z celkového počtu dotazovaných respondentů odpovědělo správně či nikoliv.



**Graf 7 Odmítnutí tykání (muži)**



**Graf 8 Odmítnutí tykání (ženy)**

**Zdroj: vlastní zpracování.**

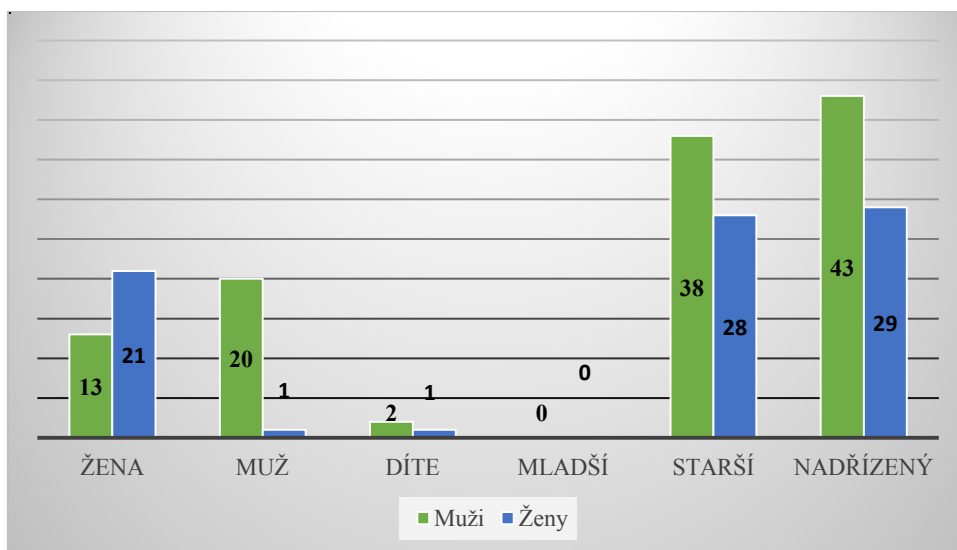


**Otázka č. 7:** Kdo jsou ve společnosti společensky významnější osoby?

a) Žena b) Muž c) Dítě d) Mladší e) Starší f) Nadřizeny

(Správné odpovědi jsou podtrženy modře).

Výsledek: Tato otázka měla tři správné odpovědi, a to za a), e), f). V grafu je znázorněno kolikrát které pohlaví zvolilo buď všechny 3 správné varianty, jen některé správné anebo ty špatné.



**Graf 9** Společensky významnější osoby

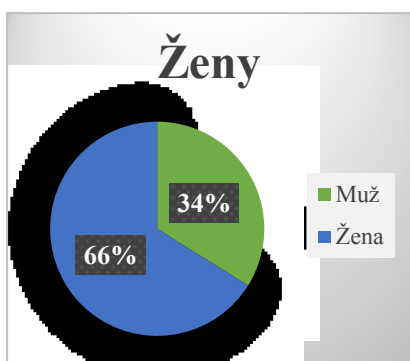
**Zdroj:** Vlastní zpracování.

**Otázka č. 8:** Do restaurace vstupuje první?

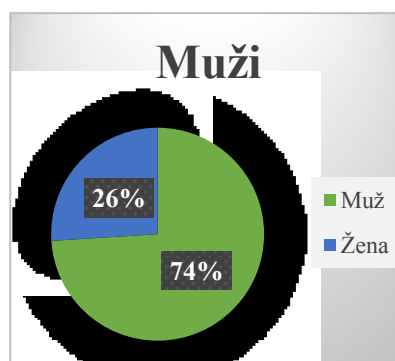
a) Muž b) Žena

(Správné odpovědi jsou podtrženy modře).

Výsledek: Správná odpověď na tuto otázku je odpověď a) Muž. Je to kulturní pozůstatek z doby středověku, kdy restaurace či hospody nebyly zcela bezpečné místo, kvůli různým potyčkám. Muži proto vcházeli první, aby případně sloužili jako štít před možným nebezpečím v podobě letící židle, mimo jiných dalších nebezpečí. Ve dvou grafech opět můžeme porovnat, kdo nejčastěji odpovídal správně. Kdy z 30 žen odpovědělo 14 správně a z 50 mužů 37 správně.



Graf 10 Vstup do restaurace (ženy)



Graf 11 Vstup do restaurace (muži)

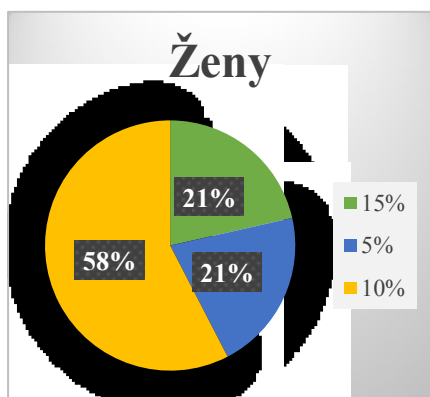
Zdroj: vlastní zpracování.

**Otázka č. 9:** Kolik % se v restauraci platí spropitné personálu z celkové částky?

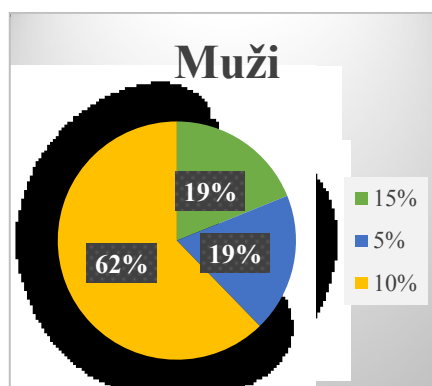
a) 15 % b) 5 % c) 10 %

(Správné odpovědi jsou podtrženy modře).

Výsledek: Tato otázka má jednu správnou odpověď a co za c) 10 %. Zaplatit méně než 10 % se považuje jako faux pas. Zaplacením více jak 10 procenty určitě nic nezkazíme, ale obecně platí, že 10 % je evropský standart. Tyto dva grafy znázorňují procentuální výskyt správných odpovědí u žen a mužů, kdy správně odpovědělo 22 žen z 30 a 33 mužů z 50.



Graf 12 Procento spropitného (ženy)



Graf 13 Procento spropitného (muži)

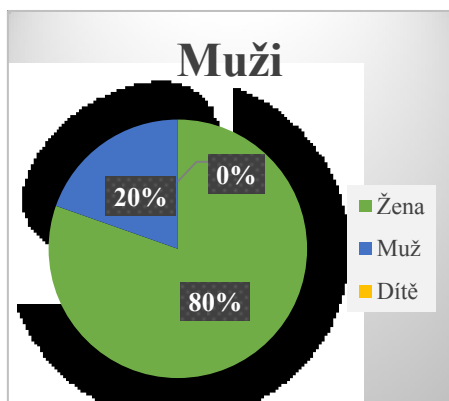
Zdroj: Vlastní zpracování

**Otázka č. 10:** Kdo má přednost? (Vstupuje/vychází první do/ze dveří apod.)

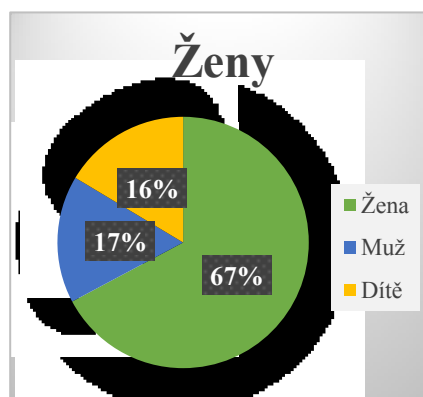
a) Žena b) Muž c) Dítě

(Správné odpovědi jsou podtrženy modře).

Výsledek: Správná odpověď na tuto otázku je za a) Žena. Z toho důvodu, že se jedná o společensky významnější osobu. V grafech jsou uvedeny výsledky průzkumu v procentech. Správně odpovědělo 48 mužů z 50 a 26 žen z 30.



**Graf 14 Kdo má přednost (muži)**



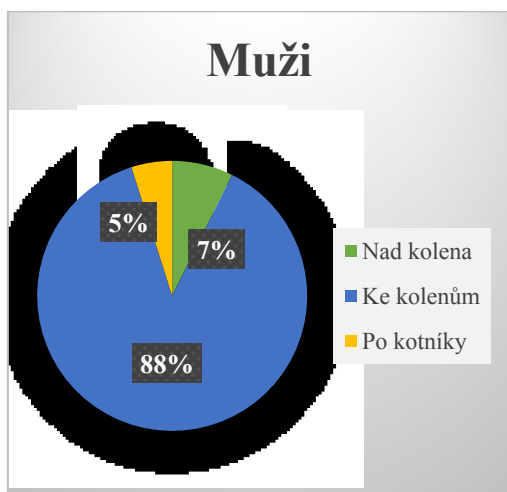
**Graf 15 Kdo má přednost (ženy)**

**Zdroj: vlastní zpracování.**

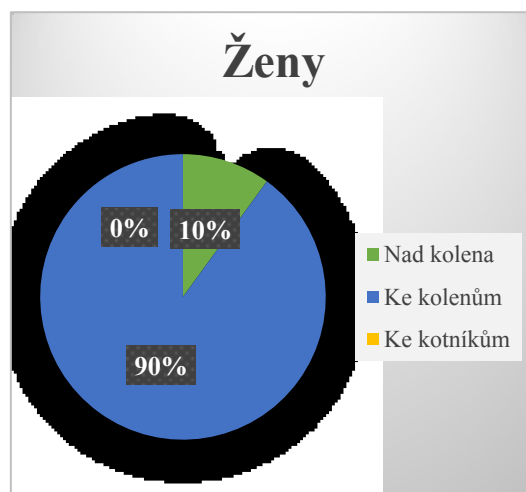
**Otázka č. 11: Jaká délka sukně je vhodná do restaurace?**

a) Nad kolena b) Ke kolenům c) Ke kotníkům

Výsledek: Správně odpovědělo 27 žen z 30 a 36 mužů z 50. Do restaurace je vhodnější obléknout si sukni v délce ke kolenům, už jen z toho důvodu, že když si žena sedne, nemusí mít obavu o to, zda se jí sukně nevyhrnula do nežádoucí výše. V grafech jsou zobrazeny výsledky v procentech.



**Graf 16 Délka sukně (muži)**



**Graf 17 Délka sukně (ženy)**

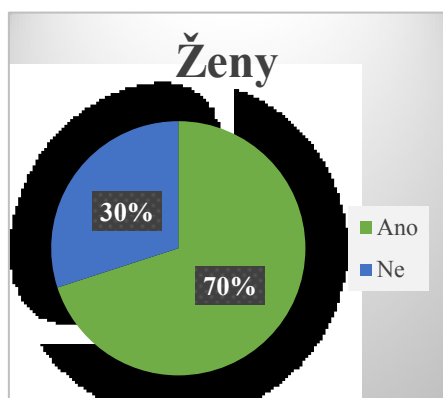
**Zdroj: vlastní zpracování.**

**Otázka č. 12:** Je pánský tmavý oblek univerzální?

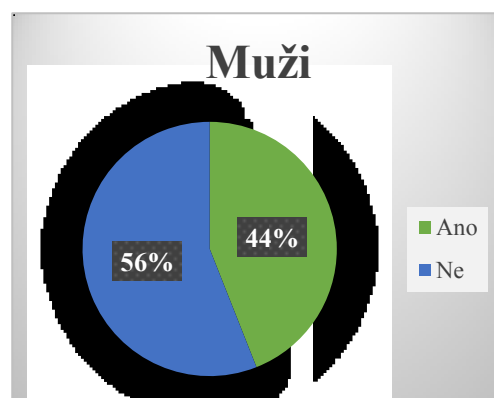
a) Ano b) Ne

(Správné odpovědi jsou podtrženy modře).

Výsledek: Ano pánský tmavý oblek je univerzální, dá se obléci téměř na jakoukoliv událost, včetně běžného nošení, což se o světlých a barevných oblecích, nebo teplákové soupravě tvrdit nedá. V grafech můžeme vidět výsledky v procentech. Správně odpovědělo 22 mužů z 50 a 21 žen z 30



**Graf 18 Tmavý oblek (ženy)**



**Graf 19 Tmavý oblek (muži)**

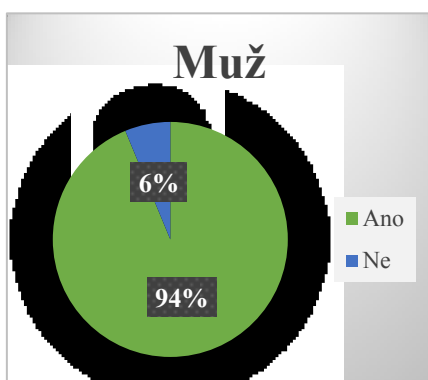
**Zdroj:** vlastní zpracování.

**Otázka č. 13:** Sundáváme batoh při vstupu do hromadného prostředku?

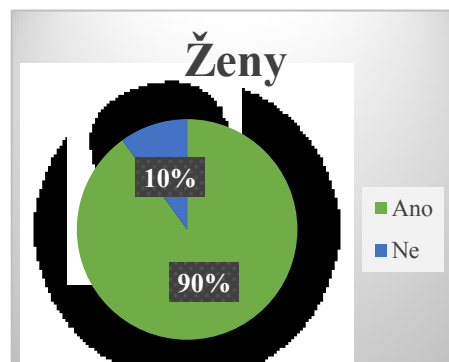
a) Ano b) Ne

(Správné odpovědi jsou podtrženy modře).

Výsledek: Ano, sundáváme, je to slušné a ohleduplné vzhledem k ostatním. V grafu můžeme vidět výsledky v procentech. Správně odpovědělo 48 mužů z 50 a 27 žen z 30.



**Graf 20 Batoh v MHD (muži)**



**Graf 21 Batoh v MHD(ženy)**

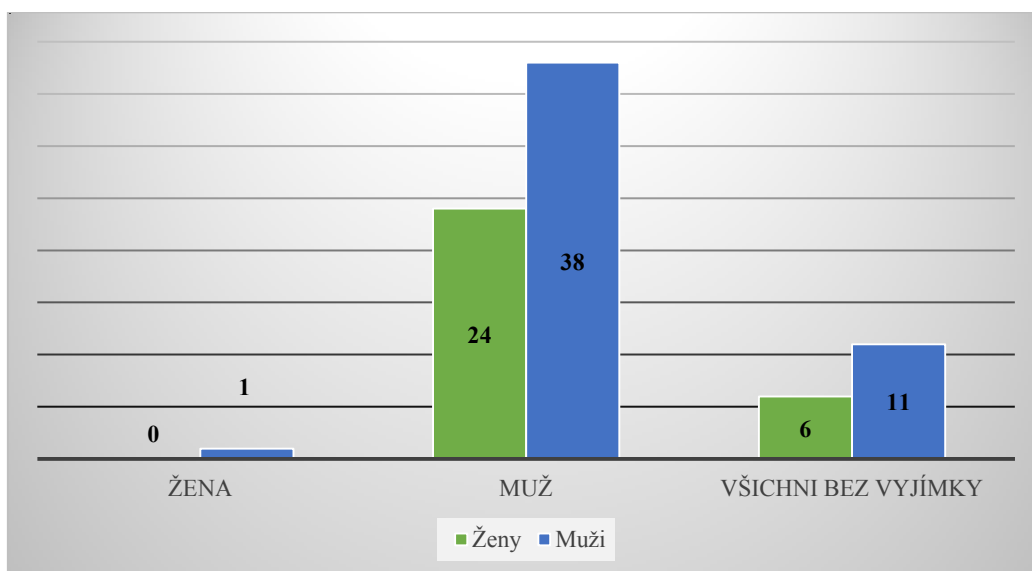
**Zdroj: vlastní zpracování.**

**Otázka č. 14:** Klobouk, nebo jinou pokrývku hlavy při vstupu do místnosti sundávají?

a) Ženy b) Muži c) Všichni bez výjimky

(Správné odpovědi jsou podtrženy modře).

Výsledky: Správná odpověď je za b) Muži, jedná zažitá pravidlo etikety. V grafu je znázorněno, kolikrát kdo zvolil, jaké odpovědi.



**Graf 22 Klobouk**

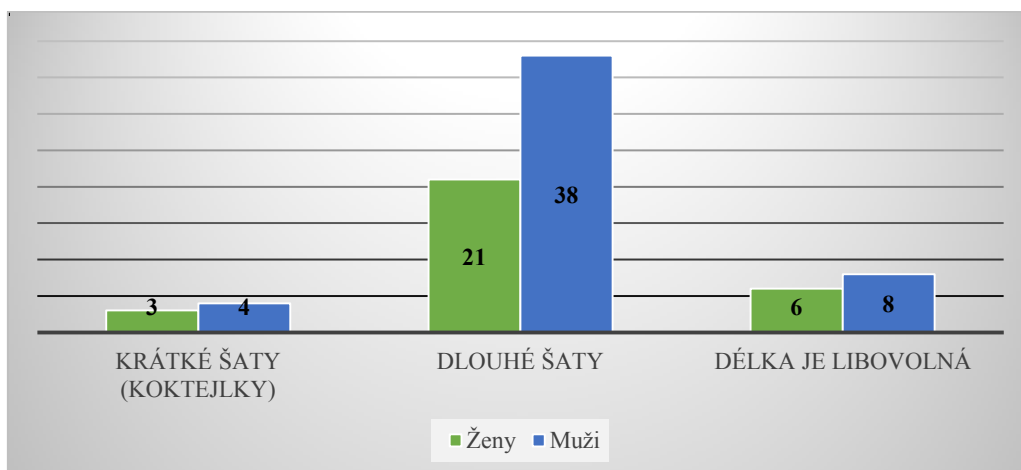
**Zdroj: vlastní zpracování.**

**Otázka č. 15:** Má-li muž smoking, žena by měla mít?

a) Krátké šaty (koktejlky) b) Dlouhé šaty c) Délka je libovolná

(Správné odpovědi jsou podtrženy modře).

Výsledek: Smoking je velmi slavnostní oblek, z toho důvodu je vhodné, aby si žena oblékla také něco stejně slavnostního. V grafu je opět znázorněno, jak kdo odpověděl.



### Graf 23 Smoking

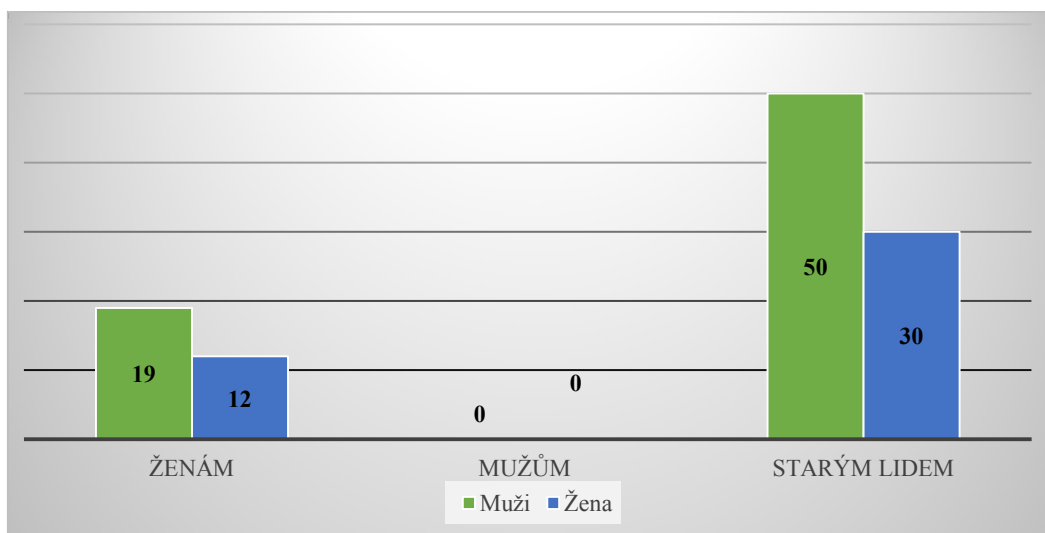
Zdroj: vlastní zpracování.

Otázka č. 16: V městské hromadné dopravě by svoje místo měli muži nabízet.

a) Ženám b) Mužům c) Starým lidem

(Správné odpovědi jsou podtrženy modře).

Výsledky: Svě místo k sezení by muži měli nabízet ženám a starým lidem, jedná se projev slušného vychování. V grafu opět můžeme vidět, jak kdo odpovídal.



### Graf 24 Místo v MHD

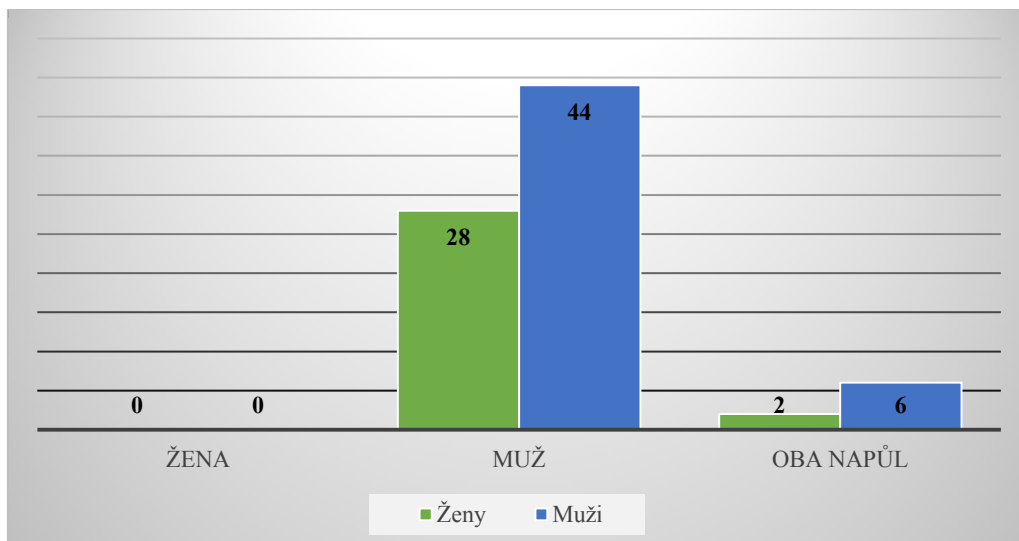
Zdroje: vlastní zpracování.

**Otázka č. 17:** Na osobní schůzce v restauraci má platit?

a) Žena b) Muž c) Oba napůl

(Správné odpovědi jsou podtrženy modře).

**Výsledek:** Na osobní schůzce v restauraci se ženou, by placení mělo být podle etikety pánskou záležitostí. Graf nám opět znázorňuje, jaké odpovědi byly zvoleny a v jakém počtu.



**Graf 25 Placení**

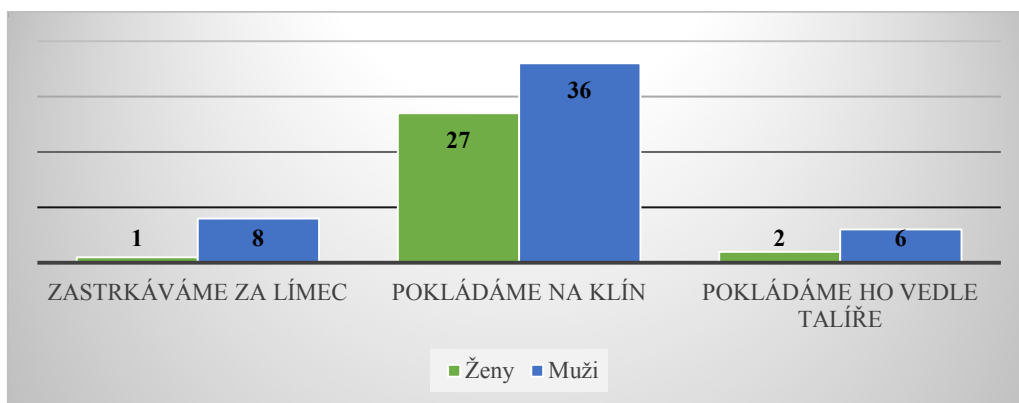
**Zdroj:** vlastní zpracování.

**Otázka č. 18:** V restauraci si při jídle ubrousek:

a) Zastrkáváme za límec b) Pokládáme na klín c) Pokládáme ho vedle talíře

(Správné odpovědi jsou podtrženy modře).

**Výsledky:** Ubrousek si při jídle pokládáme na klín a po dojení ho odkládáme vedle talíře. Graf nám prezentuje, jak kdo odpověděl.



**Graf 26 Ubrousek**

**Zdroj: vlastní zpracování.**



**Otázka č. 19:** Myslíte, že by se lidé měli chovat podle pravidel etikety? (Svoji odpověď odůvodněte).

Výsledek: Odpovědi na tuto otázku se víceméně shodovaly v různých kategoriích, proto zde tyto kategorie uvedu a k nim přiřadím počet, kolikrát které pohlaví určitou kategorii zvolilo.

**Ženy:**

Z 30 dotazovaných studentek 29 odpovědělo Ano, lidé by se měli chovat podle pravidel etikety, pouze jedna studentka odpověděla Ne, a to z toho důvodu, že dodržování pravidel etikety ji přijde zbytečné, zastaralé a sexistické.

29 studentek, které souhlasily s tím, že bychom se měli chovat podle pravidel společenského chování, uvedly jako důvod svého stanoviska několik názorů, ty se často shodovaly:

1) Ano-měli bychom se chovat podle pravidel etikety, ale jen v určitých situacích, kdybychom se tak chovali neustále, bylo by to svazující. Počet odpovědí tohoto typu: 1.

2) Ano-etiketu bychom měli dodržovat, a to hlavně ve veřejných dopravních, kde je to mnohdy s úrovní chování špatné. Počet odpovědí tohoto typu: 5.

3) Ano-kdybychom se chovali podle norem společenského chování, zlepšily by se vztahy, komunikace ve společnosti a celkové soužití. Chovali bychom se k sobě lépe. Počet odpovědí tohoto typu: 10.

4) Ano-kdybychom se chovali podle etikety, vyhnuli bychom se problémům a hádkám. Vyhnuli bychom se nedorozuměním a možnému ztrapnění se. Počet odpovědí tohoto typu: 4.

5) Ano-etiketa je kulturní odkaz, tradice a základ společenského chování, díky ní máme úroveň a odlišujeme se od zvířat. Počet odpovědí tohoto typu: 9.

Závěr: z hodnocení ze stran žen by se tedy dalo říci, že na prvním místě je důvodem proč se chovat v souladu s etiketou názor, že by se nám ve společnosti lépe koexistovalo.

**Muži:**

Z 50 dotazovaných studentů odpovědělo, *Ano měli bychom se chovat podle pravidel etikety*, 42 dotazovaných, 8 odpovědělo Ne. Všech 8 studentů, kteří odpověděli, že bychom neměli dodržovat pravidla etikety, uvedli jako důvod svých odpovědí, že chovat se podle

pravidel etikety je zbytečné a je to ztráta času. Často se objevovala věta: „Nic se nemá přehánět.“

42 studentů, kteří zastávají názor, že je vhodné chovat se podle pravidel společenského chování, uvedli jako důvod své odpovědi opět několik typů prohlášení, ve kterých se často shodovali:

1) Ano-měli bychom se chovat podle pravidel etikety, ale jen v určitých situacích, kdybychom se tak chovali neustále, bylo by to svazující. Počet odpovědí tohoto typu: 6

2) Ano-etiketa je kulturní odkaz, tradice a základ chování ve společnosti, díky ní máme úroveň a odlišujeme se od zvířat. Počet odpovědí tohoto typu: 8.

3) Ano-měli bychom se chovat podle etikety, protože je to správné a slušné. Počet odpovědí tohoto typu: 13.

4) Ano-měli bychom se chovat podle společenských pravidel, protože tak nikoho neurazíme, je to taktní a bereme tak ohledy na slabší. Počet odpovědí tohoto typu: 2.

5) Ano-kdybychom se chovali podle norem společenského chování, zlepšily by se vztahy, komunikace ve společnosti a celkové soužití. Chovali bychom se k sobě lépe. Počet odpovědí tohoto typu: 5.

6) Ano-měly bychom se chovat podle etikety, abychom předcházeli možným nedorozuměním a trapným situacím. Počet odpovědí tohoto typu: 8.

Závěr: podle hodnocení mužů je hlavním důvodem proč bychom měli být společensky korektní, že je to správné a slušné.

**Zajímavost k této otázce:** Téměř všichni respondenti/ky, kteří souhlasili s tím, že bychom se měli chovat podle pravidel etikety, mi k této otázce připsali, že by byli rádi a uvítali by, aby se etiketa na školách vyučovala jako předmět.

**Otázka č. 20: Kdo nebo co je pro Vás zdrojem znalostí o společenském chování? (Rodiče, kamarádi apod.)**

Výsledek: Odpovědi na tuto otázku se opět shodovaly v určitých kategoriích, které zde uvedu. K nim přiřadím počet, kolikrát které pohlaví zvolilo určité zdroje, které hrály roli v jejich získávání znalostí v oblasti etikety.

**Ženy:** Jako zdroj znalostí o společenském chování všech 30 dotazovaných studentek uvedlo následující zdroje:

- 1) Rodiče-tento zdroj byl uveden celkem 26x.
- 2) Knihy-uvedeno 5x.
- 3) Okolí/Společnost-uvedeno 7x.
- 4) Filmy-uvedeno 6x.
- 5) Kamarádi-uvedeno 3x.
- 6) Televize-uvedeno 1x
- 7) Škola-uvedeno 3x
- 8) Učitelé-uvedeno 2x
- 9) Hry a stolní hry (více nespecifikováno) -uvedeno 2x.

Závěr: Podle uvedených zdrojů, se dá říci, že pro většinu z dotazovaných respondentek hrají roli v získávání znalostí o etiketě nejčastěji rodiče.

**Muži:** Jako zdroje znalostí o společenském chování všech 50 dotazovaných studentů uvedlo následující zdroje:

- 1) Rodiče-uvedeno celkem 44x.
- 2) Prarodiče-uvedeno 6x.
- 3) Společnost-uvedeno 2x.
- 4) Kamarádi-uvedeno 6x.
- 5) Knihy-uvedeno 4x.
- 6) Filmy-uvedeno 8x.
- 7) Škola-uvedeno 10x.
- 8) Učitelé-uvedeno 1x.
- 9) Ladislav Špaček-uvedeno 4x.
- 10) Život-uvedeno 2x.
- 11) Internet-uvedeno 2x.

Závěr: Tak jako u žen, i zde by se dalo říci, že největší vliv na získávání znalostí etikety mají pro muže rodiče.

## 5.2 Rozhovory se studenty

Druhá část mé praktické části se zabývá rozhovory se studenty o etice ve spojitosti s etiketou. Vzhledem k tomu, že etika je vnímána u každého jedince velmi individuálně přišlo mi nevhodné, vytvářet pro zjištění znalostí či spíše názorů studentů a studentek dotazníky, které nedávají takovou možnost vyjádření jako rozhovor. Rozhovory probíhaly od února 2019 do března 2019. Respondenty pro rozhovor jsem získala oslovením, studentů/tek ve třídě, zdali mají zájem o rozhovor o daném tématu. Celkem se rozhovorů účastnili 3 dobrovolníci. 2 muži a 1 žena. Pouze dva respondenty, ze tří jsem získala pro svůj rozhovor ve třídě na navštívených školách, a to z toho důvodu, že jak jsem již zmínila, se přihlásili dobrovolně. Poslední respondent je můj rodinný příslušník, kterého jsem přemluvila k účasti pro svůj výzkum, z toho důvodu, že jeho budoucí kariéra směřuje do armádního prostředí, a proto je to pro mě zajímavý vzorek, co se etických názorů týče. Zdali se tito 3 respondenti dají považovat za reprezentanty celku, je nsnadné říci, přeci jenom etika je velmi individuálně chápána a těžko z ní jdou vyvozovat obecně platná pravidla, určitě však reprezentují věkovou skupinu, na kterou byl můj výzkum zaměřen. Rozhovory byly vedeny v rámci anonymity účastníků. Přesto jsem od každého respondenta dostala povolení uvést o každém z nich krátkou charakteristiku, viz níže. Rozhovor byl polostrukturovaný vytvořenými otázkami, které zde uvádím.

### 5.2.1 Otázky pro rozhovor

- 1) *Jaký je rozdíl mezi etikou a etiketou?*
- 2) *Jaký účel má podle Vás etika?*
- 3) *Jaký účel má podle Vás etiketa?*
- 4) *Co Vám vadí nejvíce na dnešní morálce? – Může to etiketa zlepšit?*
- 5) *Co je podle Vás přestupek/prohřešek proti etice a etiketě?*
- 6) *Může se člověk, který dodržuje pravidla etikety chovat neeticky?*
- 7) *Jaké okolnosti/situace Vás svádí k tomu chovat se neeticky?*
- 8) *Jaký je rozdíl mezi nezákonným a nemorálním?*
- 9) *Působí na Vás člověk chovající se podle etikety morálně bezchybný?*

- 10) *Co už vnímáte jako hulvátství?*
- 11) *Myslíte že bohatý a mocný člověk rovná se dobrý?*
- 12) *Proč usilujeme o pravdu? – Co jste pro ni ochotni udělat?*
- 13) *Je podle Vás lepší, když si člověk připadá sám před sebou vnitřně čistý a nemá se za co stydět, i když se mu okolí vysmívá a soudí ho?*
- 14) *Je mezi námi rovnost? Genderově, věkově toleruje se někomu něco více?*
- 15) *Dávají Vám něco a berou peníze?*
- 16) *Pokud jste v mravním dilematu-pomstít se či nepomstít, co zvolíte a proč?*
- 17) *Co jste ochotni odpustit ve příteli/přítelkyni? Co už je pro Vás neodpustitelné?*
- 18) *Myslíte, že za projevenou něžnost je nutné „platit“ daň?*

Toto jsou otázky, které tvoří základní kostru mých rozhovorů se studenty a studentkami.

## 5.2.2 Respondent 1

Respondent 1 je muž, student, ve věku 18 let, studující hudební gymnázium v Praze. Po dokončení střední školy se chce dále věnovat hudbě.

„Jaký je rozdíl mezi etikou a etiketou?“ Respondent odpovídá: „Nejsem si jistý, jaký je mezi tím rozdíl, protože nevím, co přesně slovo etika znamená.“ Po vysvětlení respondentovi, co slovo etika znamená, respondent odpovídá: „Podle mě spolu etika a etiketa hodně souvisí, protože podle toho, jakou má člověk morálku a podle toho jaký má stanovený svoje morální hodnoty, tak podle toho se pak taky prezentuje.“

Na tuto odpověď jsem navázala otázkou: „Myslíte si, že člověk může s etiketou dělat neetické skutky?“ Respondent odpovídá: „Jo, určitě jo, člověk se s etiketou může chovat nemorálně, protože se může přetvařovat, a etiketu používat jen jako zástěrku, například člověk sice může pouštět starý lidi si sednout v metru, ale přitom to může být sériovej vrah, nebo úchyl třeba.“

Další moje otázka byla: „Co je pro Vás přestupek nebo prohřešek proti etiketě?“ Respondent odpovídá: „Mně asi nejvíc vadí, když vidím jak třeba v metru, nikdo nepustí sednout si starý lidi, a taky když chlapi nepustí ženu první do dveří a vůbec jim je neotvírají a ani nikdy nepodrží, moje máma tohle nesnáší, takže jsem se musel rychle naučit, že tohle se nemá.“

Moje další otázka zněla: „Co je pro Vás prohrěšek proti etice?“ Respondent říká: „Pro mě je asi nejhorší, co se morálky týče, a hlavně v týchle době sobectví a bezohlednost, prostě když lidi neberou vůbec žádný ohledy na ostatní, na jejich pocity a zajímají se jenom o sebe.“

Dále jsem se respondenta zeptala: „Myslíte si, že etiketa může tyto morální nedostatky zlepšit?“ Respondent odpovídá: „Možná jo, možná že i kdyby se lidi už od malička vedli výchovou ke správnému chování ve společnosti, tak asi jo, etiketa by mohla vylepšit nebo možná spíš zalepit nějaký morální nedostatky.“

Když jsem se respondenta zeptala: „Jaké situace Vás osobně svádí k tomu se chovat neeticky?“ Odpověděl: „Často je to špatná nálada a vztek. V tu chvíli je mi všechno tak nějak jedno, nezajímá mě pak, co si o mě, kdo myslí a začínaj se u mě projevovat špatný vlastnosti.“

Na tuto odpověď jsem reagovala otázkou: „Jaký má podle Vás etika účel/smysl?“ Odpověděl: „Účel etiky je podle mě to, abysme se k sobě jako lidi navzájem chovali v určitých mezích, a respektovali se. Asi aby bylo vůbec možný nějak tady koexistovat s ostatníma, na týchle lidma přemnožený planetě.“

Moje další otázka byla: „Jaký má podle Vás tedy smysl/účel etiketa?“ Na to respondent odpověděl: „Etiketa je podle mě něco navíc k etice, je to takový pozlátko. Morálka je jako základ osobnosti a etiketa slouží k tomu, aby ten základ byl na vyšší úrovni. Etiketa je podle mě něco navíc k morálce, jako vyšší chování. Pro mě asi není zas tak důležitý znát do detailu pravidla etikety, nezáleží mi na tom, když někdo neumí správně podat ruku, ale na tom, jestli je ten člověk v jádru dobrý. Přes to si ale myslím, že bychom se k sobě jako lidi měli chovat v určitých společenských mezích.“

Dále jsem se respondenta ptala: „Jaký je rozdíl mezi nezákonným a nemorálním?“ Po dlouhé úvaze respondent odpověděl: „Nezákonný chování je podle mě už extrém- například vražda, který je proto asi regulovaný zákonem a společností. Když se někdo chová nezákonně, tak ho společnost může legálně potrestat. Na druhý straně nemorální chování nemusí mít ty hranice daný zákonem, ale přesto je to špatný, ale nemusí to být trestně stíhaný. Třeba když někdo někoho uráží.“

„Proč si myslíte, že usilujeme o pravdu a co jste třeba Vy ochoten pro ni udělat?“ Respondent konstatuje: „Já si jako nejsem jistý, jestli je vždycky dobrý říkat pravdu, protože pravda podle mě nemusí být vždycky ta správná volba. Podle mě je dobrý umět

vyhodnotit si situace, kdy pravdu chtít znát a kdy ji říct. Podle mého názoru spousta lidí nezvládá s tou pravdou zacházet dobře, a proto často pravda ubližuje ostatním. Co bych já byl ochotnej udělat pro pravdu fakt nevím, to hrozně záleží na situaci prostě, takhle nevím, jak odpovědět jinak momentálně.“

„Myslíte si, že mocný a bohatý člověk-rovná se dobrý?“ Respondent bez zaváhání odpovídá: „No tak to právě vůbec. Bohatý a mocný se v žádném případě nerovná dobrý, spíš je to často naopak teda.“ Více se již k této otázce respondent nevyjadřoval.

Další mojí otázkou bylo: „Působí na Vás člověk chovající se podle etikety, jako morálně bezchybný?“ Respondent: „No jako myslím si, že na první dojem by na mě takový člověk určitě působil jako morálně dobřej, asi by pak záleželo na tom, jak moc bych ho znal, nebo poznal, ale jinak jo napovrch by na mě působil určitě morálně dobře.“

Na otázku: „Myslíte si, že je lepší, když si člověk připadá sám před sebou vnitřně čistý, i když ho okolí soudí a vysmívá se mu, plive na něj?“ Respondent: „Já si asi myslím, že někdy je prostě nutný se přetvařovat, jinak by to asi nešlo, fungovat mezi lidma, který neznám třeba, protože ne všichni máme stejnej názor žejo, a přetvařovat se, když o nic důležitýho nejde, tak to pak usnadňuje komunikaci a fungování obecně. Na druhou stranu, ale věřím tomu, že člověk by měl bejt sám se sebou nějak vyrovnanej a měl by mít čistý svědomí.“

„V rámci tolerance, co jste schopen tolerovat a odpustit ve vztahu?“ Respondent odpovídá: „No, to je otázka přímo pro mě teda. Já bych asi nebyl schopnej tolerovat nezájem a bezohlednost ze strany partnerky, ale jinak zrovna já mám hodně vysokou toleranci, až mi to někdy škodí, nic jinýho mě momentálně nenapadá, jako co bych ve vztahu nezkousnul.“

Na tuto odpověď jsem navázala otázkou: „Myslíte si, že za projevenou něžnost je nutné něco dát, zaplatit daň?“ Respondent odvětil: „Já si myslím, že každý to má ve vztahu asi jinak, ale já jsem přesvědčenej o tom, že pokud mi někdo, nebo já sám projeví něžnost, tak protože chce, a ne protože musí, a ne protože za to něco dostanu, a tak by to mělo být všude podle mě, potom si teda myslím, že daň za něžnost je blbost prostě.“

„V otázce mravních dilemat je podle Vás lepší se pomstít či nepomstít, jak to máte Vy?“ Respondent: „No, tak to já bych stoprocentně volil nepomstít se, protože si myslím, že za prvý to se vždycky tomu člověku vrátí a pak taky je to špatný prostě. Oplácet někomu nějakou křivdu je nesprávný, protože pomstou, už se ten člověk podílí na

tý špatné věci, kterou na něm někdo spáchal. Prostě proč bych se já měl špinit, něčí blbostí a něčí špatnou povahou.“

„Je mezi námi věková a genderová rovnost? Nebo myslíte si, že se někomu toleruje víc?“ Respondent: „No tak nejvíc se asi toleruje dětem a ženám. Dál si myslím, že teď už je to s tou rovnováhou mezi pohlavím asi nejlepší, jak to, kdy v historii bylo, ale asi to není úplně dokonalý. Chlapi mají asi stále větší výhody než ženy, a to teda hlavně asi v oblasti práce a platového hodnocení, si myslím.“

Má poslední otázka pro respondenta: „Dávají Vám něco anebo berou peníze? Pokud ano, může říct co?“ Na tuto otázku respondent odpověděl: „Mě asi osobně peníze spíš dávají, než berou, ale umím si představit život kariéristy ženoucího se za penězma, kterému vlastně ty peníze berou čas, přátelé a takový ty důležité věci v životě, tím myslím, že mu to třeba brání ve vytvoření si nějakýho vztahu a tak. Člověk by měl prostě dělat, co ho baví, a pak ty peníze nebudou důvod toho, že má pocit, že se za něčím žene a o něco přichází.“

### **5.2.3 Respondent 2**

Respondent 2 je žena, studentka, 17 let studující hudební gymnázium v Praze. Po dokončení střední školy má v plánu další studium na Vysoké škole ekonomické v Praze.

První otázka, kterou jsem respondentce položila: „Můžete mi říci, jaký je rozdíl mezi etikou a etiketou?“ Respondentka: „Já jako vim, co znamená slovo etiketa, to jsou pravidla společenského chování že?“ Kývám hlavou, že má pravdu. Dále respondentka pokračuje: „Ale etika, to je něco podobnýho ne? Musím říct, že vlastně já nevím, co to slovo znamená, co to teda znamená?“ Po krátkém vysvětlení, jaký je význam slova etika respondentka odpovídá: „No tak v tom případě rozdíl mezi etikou a etiketou je veliký, etika podle mě tvoří člověka, jeho chování i to, jak ho okolí přijímá. Etika je asi něco jako aura okolo člověka, takový to, jakýj pocit ve mně ten člověk vyvolává instinktivně, protože člověk se sice může díky etiketě chovat bezchybně ve společnosti, ale když bude mít špatnou morálku, tak to z něj stejně nějakým způsobem bude vyzařovat. No etiketa je na rozdíl od etiky podle mě vlastně takový návod k tomu abysme se neztrapnili ve společnosti.“



„Jaký má pro Vás etika účel/smysl?“ Respondentka odpovídá: „Smysl etiky vidím v tom, že vlastně udržuje ve společnosti mír, jen díky etice, prostě naší morálce a v tom, že díky ní máme nějaký hranice, je možné soužit s ostatními lidmi, jinak bychom se tady pozabíjeli.“

Na tuto odpověď jsem reagovala otázkou: „Jaký má podle Vás tedy účel/smysl etiketa?“ Respondentka: „Etiketa je podle mě určená k formování společenských událostí, její význam je asi v tom, že když se pořádá nějaká společenská akce, tak je nutný udržovat a znát určitá pravidla etikety, aby ta společnost fungovala bez chaosu, trapností a nepříjemností.“

„Co Vám vadí na současné morálce?“ Respondentka: „V těchto dobách mi nejvíce vadí to, jak jsou lidé bezohlední a je jim jedno jak se chovají, a je jim jedno komu tím ublíží. Také je podle mě v současnosti velký problém to, že lidé už se nestarají o svoje rodiče a prostě nechtějí už tolik význam rodiny. A to je podle mě hlavně v Česku, že chlapi už na sebe neberou tu roli hlavy rodiny, pořizují si nové rodiny, často podvádějí svoje ženy, a odcházejí od dětí z předchozích vztahů a vychovávají je, jen když se jim to hodí. No a společnost to bere už jako na samozřejmost, ale kdyby se takhle zachovala žena, tak by to byla hned psychopatka a děvka, ale chlap je borec.“

K této odpovědi jsem navázala otázkou: „Myslíte si, že by tyto morální nedostatky mohla etiketa zlepšit?“ Na to respondentka odpověděla: „Možná trochu jo, ale že spíš, než etiketa by takové situace vylepšila kvalitnější výchova dětí.“

Poté jsem se respondentky zeptala: „Jaké okolnosti podle Vás člověka, nebo i Vás svádí k tomu chovat se neeticky?“ Respondentka: „Já si myslím, že žádné vnější okolnosti by neměly člověka svádět k tomu, aby změnil svojí morálku k horšímu. Když má člověk nějaký svoje dobré morální hodnoty nastavené, tak okolnosti by ho neměly přimět k tomu, aby je rušil. Jediná okolnost, která, by mě donutila, k tomu chovat se nemorálně, nebo proti mému přesvědčení by byla taková, která by sloužila pro dobrý účel, kdybych tak někomu pomohla.“

„Co je pro Vás přestupek proti etiketě?“ Respondentka: „Pro mě je to asi taková ta základní neznalost toho společenského chování, třeba když vidím chlapy a mladé lidi, jak nepouští sednout si staré lidi a těhotné v MHD. Také mě ale s prominutím hrozně sere, jak chlapy, a to teda hlavně v metru nepouští tu ženskou první do těch dveří, no co jen ženu, oni nedávají přednost nikomu prostě, a navíc jsou hrozně agresivní, prostě to aby se člověk bál“

nastoupit do metra, co to je prostě? Já to asi vnímám jinak, protože můj táta je Maďar a já vidím, jak se chová k mámě i ke mně, to je prostě něco jiného, jak doma pomáhá a tak, a pak vidím to chování mužů tady v ČR a říkám si, že se asi vdám jinde. Myslím si, že ty chlapi tady by mohli mít víc úcty k ženám, vždyť jim rodíme děti proboha.“

„Dají se podle Vás dělat s etiketou neetické skutky?“ Respondentka reaguje:

„Ano, podle mě ano a ty neetické skutky člověk může zakrývat právě za etiku. Jako například politici, prostě na veřejnosti se chovají podle toho, co mají naučené, a pak když se dostanou tam kam chtěli, tak se začnou chovat podle svojí morálky, která je často pochybná, no a pak nám ničí svět.“

„Působí na Vás člověk chovající se podle etikety jako morálně bezchybný?“ Respondentka odpovídá: „Jo, na první pohled určitě ano.“

Moje další otázka tedy byla: „Co byste označila jako hulvátství?“ Na to mi odpověděla: „Asi určitě vulgarismy, a to hlavně používání slova „vole“ v každé větě, to mi celkem vadí.“

„Jaký je podle Vás rozdíl mezi nezákonným a nemorálním?“ Respondentka odpovídá: „Nezákonné chování je až od určité hranice a je to daný státem, společností-je za něj trest. Takže podle mě ale označení nezákonné nepokrývá určité věci, které jsou nemorální, ale nepostihnutelné zákonem, což je špatně. Jako například týrání zvířat, který je nemorální, všichni to víme, ale nezákonné je to až od určité hranice. Psa můžete nechat na zahradě v dešti, horku, přes noc v extrémních zimách a nezákonné to není, nemorální na druhé straně ale určitě jo.“

„Je podle Vás lepší cítit se sama se před sebou vnitřně čistá, i když Vás okolí soudí a směje se Vám?“ Respondentka reaguje: „Já si myslím, že je určitě lepší, když se člověk nemusí stydět sám za sebe, před sebou, protože okolí za něj jeho život žít nebude, nikdo za vás váš život žít nebude, to člověk sám. Hlavní je podle mě to, aby se sebou člověk dokázal sám žít a neměl výčitky svědomí z toho, že udělal něco proti svému přesvědčení, zkrátka aby se na sebe mohl podívat do zrcadla.“

„Myslíte, že je mezi námi všemi věková a genderová rovnost, nebo že se někomu něco toleruje více?“ Respondentka: „Věkově se podle mě nejvíc toleruje dětem, a to je dobře protože děti potřebují dělat chyby, aby získaly zkušenosti a poučily se. Genderově se podle mě toleruje víc mužům, jako třeba, když já se možná opakuju, ale prostě když ten

chlap je nevěrný, tak se to bere jako „prostě chlap“, ale ženská, která podvede manžela a odejde od rodiny tak je braná společností jako kurva. Mě to nepřijde moc fér teda, ani v rovnováze.

„V otázce morálního dilematu pomstít se či nepomstít, co byste si vybrala?“  
Respondentka: „Já o sobě zrovna nemůžu říct, že bych se nechtěla pomstít, ale jako snažila bych se to neudělat, ale hrozně by záleželo na té situaci.“

„Myslíte si, že za jemnost/něžnost je, nebo by se měla platit nějaká daň?“  
Respondentka: „To je hrozně individuální, já mám tendence k tomu tu něžnost oplácet, já to o sobě vím, ale zase já, když tu něžnost projevím někomu jinému, tak ale nečekám, že jí dostanu zpátky.“

„Jaká je pro Vás hranice tolerance odpustitelnosti ve vztahu?“ Respondentka: „No ta je zrovna u mě nízká, já to chápu tak, že život je moc krátký na to, abych neustále dělala nějaké kompromisy a neustále odpouštěla věci, který mi vadí. Chápu, že když, člověk chce s někým dlouhodobě žít a chce, aby ten vztah fungoval bez konfliktů, tak to bez kompromisů prostě nejde. Já si ale stejně prostě myslím, že lidi často odpouštějí těm partnerům až příliš moc a pak jsou nešťastný a prostě to nefunguje. Jako asi bych byla ochotná odpustit ve vztahu nedostatek pozornosti od partnera, z toho důvodu, kdyby ten partner hodně pracoval, aby zajistil rodinu.“

„Dávají Vám něco, nebo berou peníze?“ Odpovídá: „Peníze mi dávají možnost normálně fungovat a uspokojovat si základní životní potřeby. Peníze ale taky berou svobodu jejich získáváním, protože většinu života strávíme stejně v práci. Pokud ale člověk peníze nemá, tak je zase závislý na tom, kdo mu je poskytuje, což člověku zase bere svobodu.“

„Myslíte, že bohatý a mocný se rovná dobrý?“ Respondentka: „Bohatý a mocný se sice nemusí rovnat dobrý, ale rozhodně taky ne špatný. Jako soudit člověka, podle toho, jestli je bohatý a mocný, je dost omezený, navíc to nejspíš svědčí o nějaký závisti toho, kdo soudí člověka podle toho, jestli má peníze nebo ne, protože jako soudit takhle člověka nemá racionální základ.“

„Proč usilujeme o pravdu? Kam až jste třeba Vy ochotna pro ni zajít?“ Respondentka: „O pravdu asi usilujeme proto, protože věříme, že je to pro nás to nejlepší. Když známe pravdu tak máme možnost pochopit souvislosti. Já jsem ochotná zajít pro pravdu asi daleko, ale zase pravdu nebudu říkat, když bych tím někomu ublížila.“

### 5.2.4 Respondent 3

Respondent 3 je muž 18 let studující střední průmyslovou školu v Praze, po dokončení střední školy má v plánu nastoupit do armády ČR.

Moje první otázka jako vždy zněla: „Jaký je rozdíl mezi etikou a etiketou?“  
Respondent: „Etiketa je podle mě daná, určená společností, jsou to pravidla, jak bychom se měli chovat ve společnosti, která bychom měli dodržovat, na druhý straně etika vychází z nás. Etika je naše já, naše hodnoty a přesvědčení.“

Dále jsem se respondentem zeptala: „Co je pro Vás důležitější, etika nebo etiketa?“  
Respondent: „Tak určitě morálka má pro mě samozřejmě mnohem větší význam než etiketa, protože člověk se sice může chovat společensky správně, ale důležitější je jaký je uvnitř, já jsem spíš schopnej přehlédnout nedostatky znalostí v etiketě než nedostatky v morálce.“

„Jaký má podle Vás smysl/účel etiketa?“ Respondent odpovídá: „Tak jednak je to záruka lepšího soužití ve společnosti, abychom se nechovali jako zvířata a měli nějakou úroveň, ale taky je to prostě nějaká ochrana v té společnosti, kdyby se třeba opilec choval podle etikety, no tak by se asi třeba nebral, neřval a tak, prostě ta etiketa by byla ten štít proti těm projevům lidí s horší morálkou.“

Na tuto odpověď jsem navázala otázkou: „Jaký má podle Vás etika smysl/účel?“  
Respondent: „Podle mě je morálka naprosto nezbytná lidská součást, bez který bysme se tady navzájem asi pozabíjeli. Morálka a svědomí je podle mě něco, co nás dělá lepšíma lidma, něco, co nás vyvyšuje nad ostatní tvory.“

„Co Vám nejvíce vadí na současné morálce?“ Respondent: „No spíš jste se měla zeptat co mi nevádí. Teď mi asi nejvíce vadí lidská idiocie, prostě většina lidí nic nechte a nic neví do důsledků. Lidi jsou stádo, který sežere všechno, co mu společnost nandá na talíř, takže co společnost vydá za všeobecný dobro, tak to je pro ovečky to správný, tím myslím třeba takový ty sluníčkáře. Společnost se řídí, a učí se, jak se chovat podle filmů, koupí si to, co je v reklamě, prostě sračka, nejvíce mi přijdou vtipný takový ty trendy-co teď nebudeme jíst, někde se napíše, že lepek je smrtelný jed, tak ho všichni přestanou jíst, to samý laktóza a tak dále. Je to tady jako ve 451 stupních Fahrenheita. Planeta je zničená proto, protože lidi mají morálku takovou, jakou jim společnost

prezentuje jako tu správnou, aniž by se o věci zajímaly do nějaký hloubky, četli knihy, sledovali enviromentální problémy ve světě atd. No a tím pádem jsou pak ve volbách zvoleni lidi jako třeba Hitler žejó a další dementi, takže lidi vlastně svojí blbostí dělaj legální zlo. Je rok 2019 všude jsou dostupný informace k čemukoliv, takže logicky i k enviromentálním problémům jako je třeba možnej zánik- zničením planety, jejím

neustálým devastováním, ale protože obézní řidič kamionu si musí dát steak z krávy, která vypila a snědla tolik jídla a vody, co by mohla nasytit a hydratovat několik rodin v chudých rozvojových zemích, nemluvě o tom, jak se se zvířaty zachází během procesu jejich chovu a porážky. Jako o nákupech plastů, a odpadkách v mořích se nebudu vůbec vyjadřovat. Jsem se teď úplně nasral.“

„Může podle Vás etiketa vylepšit určité morální nedostatky?“ Respondent: „Já myslim, že jo, ale jenom ty povrchový, jako jsou ty projevy chování.“

„Co je pro Vás prohřešek proti etice?“ Respondent: „To je podle mě hlavně fyzický nebo psychický ubližování slabším a těm co se neumí, nebo nemůžou bránit, tím myslí jak lidi, tak i zvířata. Shrnul bych to jako bezcitnost a braní ohledu jen na sebe.“

„Co je podle Vás nedostatek v etiketě?“ Respondent: „Přijde mi, že muži už se nechovají jako gentlemani a ženy jako dámy. Nelíbí se mi, když ženy mluví sprostě, a když muži nechávají nosit ženy těžké věci, nepomáhají jim s těžkými kufry a tak, na nádražích a letištích, nebo na schodech.“

„Může se podle Vás člověk a etiketou chovat neeticky?“ Respondent: „To je podle mě klidně možný. Ale jako myslim si, že s etiketou to neetické chování nepůjde tak snadno, jako bez ní. A etiketa tím pádem bude zabraňovat tomu, aby se ty nemorální skutky stupňovaly.“

„Jaké okolnosti, Vás svádí k tomu chovat se neeticky?“ Respondent: „To je u mě určitě vztek, když mě něco rozčílí, tak vim, že jsem v afektu schopnej chovat se nemorálně.“

„Jaký je rozdíl mezi nezákonným a nemorálním?“ Respondent: „Nemorální, nemá společností tak ohraničené meze, zatímco to, co je nezákonné, je nám jasně daný. Víme, jaký věci jsou nezákonný a víme jaký věci jsou nemorální. Nezákonné věci se bojíme dělat, protože je za ně trest, ale nemorální chování, do určitý míry není společností postižitelné, tím pádem proveditelné.“

„Je podle Vás člověk chovající se podle etikety morálně bezchybný?“  
Respondent: „Jako na první pohled mi morálně bezchybný určitě připadá. Pokud bych chtěl ale zjistit, jestli je vychovaný člověk fakt i morálně v pořádku, musel bych s ním strávit víc času a líp ho poznat.“

„Co vnímáte jako hulvátství?“ Respondent: „Podle mě je to někdy až agresivní chování důchodců v MHD, a zrovna starý lidi by se podle mě měli chovat s určitou důstojností a na úrovni, ale často se chovají právě úplně příšerně. Já jsem třeba nedávno viděl nějakou starou paní, která doběhla-schválně říkám doběhla do tramvaje, ve který jsem jel, no a všechny místa byly obsazené důchodcema, protože bylo dopoledne a to je doba kdy jezděj, no a ta paní co nastoupila tak prostě začala křičet na nějakou těhotnou, která seděla, jakože jí ta těhotná má uvolnit místo, že je stará a nemocná důchodkyně, jo a že to má zaplacený to místo, to jsem se smál, ještě ke všemu byla ta důchodkyně pěkně sprostá, nakonec to dopadlo tak, že ta těhotná vstala a vystoupila, asi se nechtěla hádat nebo nevím, ale jako čuměl jsem jak blázen. Jako já většinou něco řeknu, protože si nemůžu pomoci, ale tady jsem byl tak překvapenej, že jsem prostě jenom čuměl, ale ani nikdo jinej nic neřikal všichni sme prostě jenom koukali. Takže to je pro mě hulvátství.“

„Myslíte, že bohatý a mocný člověk rovná se dobrý?“ Respondent: „Já si myslím, že takový člověk může být dobrý, ale nemusí. Jako jak to můžu vědět? Dokud toho člověka neznám, tak o něm těžko něco můžu říkat. Konec příběhu. Nebudu soudit někoho podle toho, jestli má peníze nebo ne, to bych byl dementní, a navíc to je takový to Čecháčkovství, že co nemáme a má to někdo jinej, tak tomu závidíme, a toho pomlouváme.“

„Proč usilujeme o pravdu? A kam až jste ochoten pro ni zajít?“  
Respondent: „No, o pravdu usilujeme asi proto, abysme věděli, na čem jsme, abychom věděli, čemu se vyhnout a co je pro nás dobrý. A pro pravdu jsem ochoten zajít daleko, ale asi bych jí nechtěl znát nebo říct, kdyby mi ta pravda měla ublížit a nebylo by nutný jí znát, nebo jí říkat.“

„Je lepší se cítit vnitřně sám před sebou morálně čistý, i když na Vás okolí bude plivat?“ Respondent: „Jo, podle mě je to lepší cítit se sám před sebou čistý, protože jak už jsem říkal, lidi mají podle mě stádní mentalitu, a proto není zdravý přejímat morální standardy od společnosti, to je pak jako středověký hony na čarodějnice, i když vlastně teď

když to říkám, tak je asi někdy z důvodů osobní bezpečnosti lepší aspoň na „oko“ se přetvařovat, a chovat se podle toho, jak to určitá situace ve společnosti vyžaduje.“

„Je podle Vás mezi námi rovnost? Věková a genderová?“ Respondent: „Tak ta není asi nikde a nikdy nebyla, vždycky se někomu bude tolerovat něco víc, už jen podle toho jak na mě, kdo bude působit, jestli mi bude sympatickejší nebo tak. Kdybych měl říct, komu kdo bude tolerovat víc, řekl bych, že ženy vždycky budou nejvíc odpouštět dětem a mužům asi ženám, ale tak to má asi být.“

„Dávají Vám a berou něco peníze?“ Respondent: „Dávají a zároveň berou čas a svobodu. Nejlepší je najít si zaměstnání, který člověka baví a naplňuje ho, aby neměl pocit, že přichází o ten čas, který tráví tím, že peníze vydělává.“

„V mravním dilematu pomstít se či nepomstít co byste zvolil?“ Respondent: „Já se asi spíš upřímně pomstím, i když nechci a vim, že je to špatně, tak já mám prostě takovou povahu.“ Tady jsem se respondentka zeptala: „A proč si myslíte, že tomu tak je?“ Odpovídá: „Já ani nevím, prostě cítím to nutkání získat zadostiučinění a pocit odplaty za tu křivdu.“

„Co jste ochoten odpustit ve vztahu? Jaká je vaše tolerance?“ Respondent: „To fakt nevím, já si můžu říct, jak bych se asi nejspíš zachoval v nějakých situacích, ale když ty situace nastanou, všechno je pak jinak. Jako ale asi bych nebyl schopný odpustit nevěru, to bych k tomu člověku ztratil důvěru a tu já nedokážu obnovit.“

„Je podle Vás za projevenou něžnost nutné něco dát? Zaplatit daň?“ Respondent: „To je v každém vztahu hrozně individuální, já bych asi nechtěl chodit s někým, kdo by chtěl obchodovat s city. Buď tu něžnost člověk projeví, a pak by to mělo být z toho důvodu, protože chce a neměl by očekávat, že něco dostane nazpátek.“

## 6 Závěr

Moje práce se zabývá tématem etiky a etikety, respektive úrovní znalostí etikety a vnímáním etiky u studentů středních škol. Ze získaných rozhovorů na téma etiky, můžeme vyvodit závěr, že etika má pro středoškolské studenty velký význam, zamýšlejí se nad současnými morálními hodnotami a podle nich si také vybírají své potencionální partnery.

To, že studenti středních škol morálku berou v úvahu a přemýšlí o svých morálních nedostacích, se dá brát jako pozitivní zpráva, a to už jen z toho důvodu, že je to generace obyvatel této země, která se bude podílet na budoucnosti. Nevím, zdali já mohu soudit nebo vyhodnocovat něčí morálku, protože kdo může? Co mě ale při provádění rozhovorů zaskočilo, byly situace kdy, se studenti nad etickými otázkami až rozčílili, až tak, že začali nadávat, používat mnoho vulgarismů a projevovat silný nesouhlas s etickými nedostatky dnešní doby. Nicméně podle mého názoru, studenti, se kterými jsem prováděla svůj výzkum, na mě dělali dojem, že mají správně nastavený morální kompas, i když v některých případech mi jejich názory přišly někdy až moc radikální, přesto respondenti byli schopni sebereflexe, což je pro mě, jako pro budoucí kantorku velmi dobrá zpráva.

V první části svého výzkumu se zabývám úrovní znalostí etikety u studentů středních škol, zejména jsem se snažila o porovnání znalostí etikety u každého pohlaví zvlášť, a zjistit tak, jestli se výsledky budou nějak diametrálně lišit. Ze získaných výsledků lze říci, že se znalostí etikety jsou na tom obě pohlaví průměrně dobře, jen pár odpovědí u některých otázek vykazuje viditelný rozdíl ve znalostech etikety u mužů a žen. Je to například tato otázka: *Můžeme odmítnout nabídku tykání od společensky významnější osoby?* Na tuto otázku odpovědělo 66 % mužů nesprávně oproti 33 % žen, které také odpověděly nesprávně. Další dvě otázky, ve kterých je výrazné množství nesprávných odpovědí, se týká právě genderového rozdělení pravidel v etiketě, zde si můžeme všimnout které pohlaví, odpovídalo častěji správně. *Kdo jsou ve společnosti společensky významnější osoby?* Tato otázka měla celkem 3 správné odpovědi, přičemž 1 z nich byla *žena*, tuto správnou odpověď však zvolilo pouze 13 mužů z 50 a celkem 21 žen z 30. Další otázka, ve které je viditelný genderový rozdíl ve volbě odpovědi je: *Svoje místo v městské hromadné dopravě by měli muži nabízet?* Tato otázka obsahovala 2 správné odpovědi, přičemž 1 z nich byla *ženám*, tuto správnou odpověď však zvolilo pouze 19 mužů z 50 a 12 žen



z 30. V otevřených otázkách jsem se ptala na to, co nebo kdo je pro studenty zdrojem znalostí pravidel etikety-naprostá většina studentů odpověděla, že jsou to rodiče. Z toho plyne, že opravdu největší vliv na chování lidí ve společnosti mají naši rodiče. Dalším zajímavým zjištěním bylo, že studenti mi do dotazníků v otevřených otázkách často psali, že by uvítali vyučování etikety, jako předmětu. V současné době, kdy je nedostatek pedagogických pracovníků a nikde není na nic čas, je asi nejvhodnějším řešením se chovat tak, abychom mohli jít ostatním příkladem, pak už je jen na každém jedinci zvlášť, jestli si zvolí chovat se tak, či onak. Nezáleží na tom, jestli nějaké dítě pochází z rodiny, která nedodrжуje pravidla etikety, pokud ale na to dítě pedagog bude působit dojemem vychované, důstojné, klidné, milé a následováníhodné bytosti, pak není důvod, proč by se to dítě třeba samo nechtělo začít chovat stejně, jako někdo, kdo mu bude správným příkladem.

Přestože jsem úmyslně pokládala základní obecné otázky, tak i přes to se objevily četné negativní výsledky v oblasti genderového rozlišení pravidel etikety. Můj cíl byl nejen to zjistit, jestli studenti ovládají základy etikety, ale hlavně to, aby si už při čtení otázek uvědomili, a vzpomněli si, že nějaká pravidla společenského chování existují. Metodologické obtíže v získávání odpovědí v tom smyslu, že respondenti se mohou stylizovat a odpovídat lépe, než jací ve skutečnosti jsou, je těžké ovlivnit, lze jen doufat a předpokládat, že budou upřímní. Výpovědní hodnotu svojí práce a to, zdali nějakým způsobem reflektuje aktuální stav etiky a etikety vidím v tom, že ze získaných odpovědí z výzkumu, lze vidět, že se studenti v morálních otázkách vždy přiklání na stranu dobra a to, co vnímají jako morální nedostatky, opravdu morální nedostatky jsou. V oblasti etikety studenti sice třeba neznají všechny správné odpovědi, ale naprostá většina dotazovaných respondentů (71 z 80) se zajímá o správné společenské chování a jsou ochotni se učit. Tímto zjištěním lze tvrdit, že pokud je aktuální stav společenského chování průměrný, měl by se jen zlepšit.

## 7 Seznam použitých informačních zdrojů

1. BERNE, Eric. *Co řeknete, až pozdravíte: Transakční analýza životních scénářů*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0486-2
2. BRÁZDA, Radim. *Úvod do srovnávací etiky*. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1998. ISBN 80-85917-46-7
3. DAWN, Bryan. *Etiketa pro každou společenskou událost*. Praha: Pragma, 2015. ISBN 978-80-7205-471-1
4. *Etiketa a její historie* [online]. [cit. 2019-02-15]. Dostupné z: <http://www.chovani.eu/etiketa-a-jeji-historie/c57>
5. FILIPOVÁ, Eva. *Moderní etiketa boduje*. Praha: Europrint a.s, 2014. ISBN 978-80-7178-403-6
6. GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří. *Společenské krasobruslení*. Praha: Plot, 2005. ISBN 80-86523-54-3
7. GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří. *Společenský katechismus*. Praha: Československý spisovatel, 1992. ISBN 80-202-0379-6
8. KANT, Immanuel. *Základy metafyziky mravů*. Praha: OIKOYMENH, 2014. ISBN 978-80-7298-501-2
9. OAKLEY, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-6
10. PETRÁČKOVÁ Věra a KRAUS Jiří a kol. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: ACADEMIA, 1995. ISBN 80-200-0607-9
11. PLESKLOVÁ Kateřina a FRANK Petr. *Průvodce Na cestě k rovnosti žen a mužů*. Brno: NESEHNUTÍ, 2008. ISBN 978-80-87217-01-6
12. PRŮCHA Jan, WALTEROVÁ Eliška a MAREŠ Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6
13. ROBINSON Dave a GARRAT Chris. *Etika*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-941-0
14. SMETÁČKOVÁ, Lucie. *Příručka pro genderově citlivé vedení školy*. Praha: Otevřená společnost, 2007. ISBN 978-80-87110-01-1
15. STERN, Henri. *Mahátma Gándhí životní zásady*. Praha: Triton, 2004. ISBN 80-7254-470-5

16. ŠPAČEK, Ladislav a MATHÉ Ivo. *Etiketa*. Praha: BB art s.r.o, 2005. ISBN 80-7341-564-X
17. ŠPAČEK, Ladislav. *Nová velká kniha etikety*. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1954-5
18. THOMPSON, Mel. *Přehled etiky*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-806-6

## 8 Seznam grafů

<b>Graf 1 Genderové rozdělení</b> .....	27
<b>Graf 2 Kdo podává ruku první</b> .....	28
<b>Graf 3 Správné podání ruky</b> .....	28
<b>Graf 4 Oslovování žen-ženy</b> .....	29
<b>Graf 5 Oslovování žen - muži</b> .....	29
<b>Graf 6 Nabídka tykání</b> .....	30
<b>Graf 7 Odmítnutí tykání (ženy)</b> .....	30
<b>Graf 8 Odmítnutí tykání (muži)</b> .....	30
<b>Graf 9 Společensky významnější osoby</b> .....	31
<b>Graf 10 Vstup do restaurace (ženy)</b> .....	32
<b>Graf 11 Vstup do restaurace (muži)</b> .....	32
<b>Graf 12 Procento spropitného (ženy)</b> .....	32
<b>Graf 13 Procento spropitného (muži)</b> .....	32
<b>Graf 14 Kdo má přednost (muži)</b> .....	33
<b>Graf 15 Kdo má přednost (ženy)</b> .....	33
<b>Graf 16 Délka sukně (ženy)</b> .....	33
<b>Graf 17 Délka sukně (muži)</b> .....	33
<b>Graf 18 Tmavý oblek (ženy)</b> .....	34
<b>Graf 19 Tmavý oblek (muži)</b> .....	35
<b>Graf 20 Batoh v MHD (muži)</b> .....	34
<b>Graf 21 Batoh v MHD (ženy)</b> .....	34
<b>Graf 22 Klobouk</b> .....	36
<b>Graf 23 Smoking</b> .....	36
<b>Graf 24 Místo v MHD</b> .....	36
<b>Graf 25 Placení</b> .....	37
<b>Graf 26 Ubrousek</b> .....	38